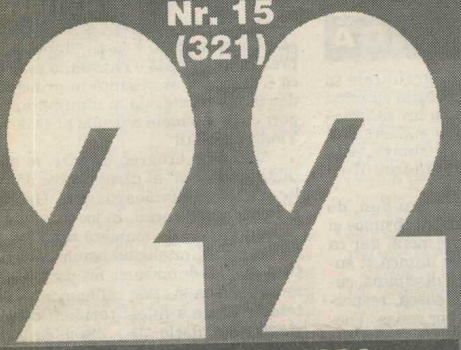

Nr. 15
(321)

10-16 aprilie 1996

Cezar Baltag Înviere și euharistie

pag.
11

H.-R. Patapievici Puterea doctrinelor în istorie

pag.
5

„O serie de elemente de orgoliu politic, de ambiții politice întunecă rațiunea, gândirea și fac greuțăți țării”. Extrasă dintr-un interviu recent apărut în *Jurnalul național*, această observație a președintelui Iliescu conține un simbol de adevăr: orice întunecare a gândirii face greuțăți unei țări, mai ales dacă „elementele de ambiții politice” se exprimă la rangurile de sus ale deciziei. D-l Iliescu a făcut săptămîna trecută referiri suspect de insistente la eșuarea, imediat după alegerile din toamna lui '92, a tratativelor dintre FDSN și opoziție. Președintele descrie un tablou dramatic: acela al unui FDSN descumpănit și cuprins parcă de remușcări după proaspăta sa victorie. Amintirile d-lui Iliescu sînt cu atât mai instructive cu cît demonstrează ceea ce nu mai era de demonstrat: că orice idee îi va fi trecut dinșului prin minte, aceasta declanșează emulația vrăjită a capilor PDSR. Din versiunea d-lui Iliescu rezultă că i se propusese opoziției un avantaj îmbietor de alternativă: sprijinirea unui guvern de uniune națională, ocuparea unor portofolii ministeriale, participarea la o coaliție „largă de forțe”, acceptarea unui pact politic după modelul Moncloa, „pe baza căruia să se poată face orice”, un *gentlemen's agreement* susținînd un guvern „incolor”, în fine o repartitie încurajantă a pozițiilor-cheie (în guvern, parlament, Curte Constituțională etc.). Gîtul opoziției nu s-a lăsat însă sucit. Timorat de atîtea refuzuri în cascadă, Adrian Năstase (citat de d-l Iliescu) le-ar fi spus celor din opoziție: „ne retragem noi de la conducere” sau, și mai clar, „rămînem noi în opoziție”. Prin urmare, FDSN a ocu-

pat tot ceea ce era omeneste posibil pentru că n-a avut încotro („era clar că nu exista dorința de a se ajunge la o înțelegere” – conchide d-l Iliescu), plonjînd într-o aventură cu un final socotit incert.

În țesătura acestei demonstrații există, dacă mă pot exprima astfel, porțiuni de adevăr ce nu pot fi tăgăduite (de la realitatea unor contacte în toamna lui '92 dintre putere și opoziție la ezitățile startului unei guvernări în momente critice). Alte mărtu-

chiar o irepresibilă bulimie. Dispoziția negociativă a PDSR se consumase în propuneri formale, a căror eventuală acceptare rezuma rolul opoziției la automatismul scoaterii castanelor din foc. De fapt, afirmă reprezentanții opoziției, FDSN s-a bătut pentru toate treptele puterii, selecționîndu-și aliații care, pentru moment cel puțin, nu puneau nici o condiție incomodantă.

Amneziile d-lui Iliescu arată că, din păcate, șeful statului continuă să fie indispus de opoziție. Că opoziția îi

făcut, e drept, o referire palidă la C.V. Tudor, „salutînd”, într-o frază scurtă, promisiunea acestuia de a reveni la un comportament civilizat. Atît. D-l Iliescu ia de guler opoziția, dar uită că politica puterii s-a bizuit pe virful de lance al național-comunismului (PRM), pe xenofobia primitivă din PUNR, pe PSM – urmașul oficial al PCR-ului. Radiografia politică a d-lui Iliescu nu conține nici o trimitere la discursurile pestilențiale ale lui C.V. Tudor, la antioccidentalismul clamat cu agresivitate de PRM. D-l Iliescu e, probabil, sincer motivat de integrarea României în structurile euro-atlantice, dar omite să amintească faptul că semnarea unui tratat esențial, cel cu Ungaria, e dinamitată harnic de antimaghiarismul de groț al unor Funar sau Gavra. În fine, cum să pătrunzi în NATO alături de un PSM care cere asiduu „neutralitatea” României?

Sînt lacune bătătoare la ochi, într-o analiză clădită pe adevăruri convenabile. D-l Iliescu e, uneori, pe bună dreptate, necruțător cu opoziția, dar evită să recunoască faptul că pîrghiile fundamentale ale schimbării s-au aflat numai la îndemîna PDSR și a aliaților acestuia. La 6 ani de cînd se află în fruntea statului, e principala simbol al puterii, conduce țara în baza unor prerogative constituționale generoase și, practic, decide linia strategică a partidului aflat la cîrmă, d-l Iliescu are toate motivele să fie îngrijorat de „întunecarea gîndirii” electoralului în condițiile în care (conform unui recent sondaj) unul din trei români a ajuns să spere într-o „guvernare de mîna forte, chiar dacă aceasta ar însemna o limitare a democrației”.

Mihai Șora
în dialog
despre

pag. 8-9

Carta universitară și autonomia universității

Foto Constantin Văduva

RADU CĂLIN CRISTEA

Despre întunecarea gîndirii

rii, ale regretatului președinte țărănist Coposu în primul rînd, trimit însă la o cu totul altă viziune asupra aceluiași moment. Ieșite din campania electorală cu rîni încă deschise și fără a-și fi epuizat întreaga muniție de reproșuri, nici puterea și nici opoziția nu aveau cum să fie animate de elanul comunicativ ieșit din comun indicat de interpretarea d-lui Iliescu. Liderii opoziției s-au plîns, de asemenea, că toate propunerile FDSN-ului erau umiltoare prin impracticabilitatea lor vădită. Starea de spirit a FDSN nu numai că nu sugera prin nimic defetismul siropos decantat de memoria d-lui Iliescu, ci înregistra-

sicție subconștientul și îi stîrșește complicații metabolice. Opoziția ar fi vinovată că nu i-a împărțit planul în '92 („mi s-a reproșat că vreau să înăbuș opoziția” – spune d-l Iliescu), că pîrăște guvernul la FMI și BIRD („acțiunea erozivă a unor falți de-ai noștri care merg pe la aceste porți și face mereu reclamații să nu se pune acestul guvern credite”), că se pune de-a curmezișul reformelor („cei care s-au autoproclamat adepții reformei și privatizării în toată această perioadă au votat împotriva legislației pentru reformă”). D-l Iliescu nu suflă însă un cuvînt despre cei care au sprijinit PDSR-ul din '92 încooace. La recența sa conferință de presă, d-l Iliescu a

Partidele politice și interesul național

Colaboratorul revistei dumneavoastră, d-l Andrei Cornea (pe care îl apreciez în mod deosebit), argumentează că Legea partidelor politice nu ar fi trebuit să prevadă obligația partidelor de a promova „valorile și interesele naționale”, deoarece aceste noțiuni ar fi vagi, imprecise, indefinibile („22”, nr. 10/1996). D-l Cornea are perfectă dreptate când afirmă că această lege nu ar fi trebuit să includă o asemenea prevedere. Eu aș merge însă mult mai departe, argumentând că această lege nu trebuie să conțină nici o prevedere – cu alte cuvinte, că legea însăși nici nu ar trebui să existe! Sursa legitimității partidelor politice este una singură: dreptul de asociere. Acest drept decurge, la rândul său, din drepturile individuale fundamentale ale omului: dreptul la viață, dreptul la proprietate, dreptul la libertate.

Din dreptul la viață și la libertate rezultă că fiecare individ este liber să practice orice gen de activitate; prin urmare, el are și dreptul de a se asocia cu alții în vederea exercitării acestor activități. Dreptul de asociere, ca și toate celelalte drepturi individuale, are o singură limitare: activitățile implicate nu trebuie să încalce drepturile individuale ale altora, adică să nu aibă caracter infracțional. Singura lege care stabilește, prin enumerare limitativă, ce activități constituie infracțiuni este Codul penal. Concluzie: există numai două condiții pe care o asociație politică, ca și orice alt fel de asociație, trebuie să o satisfacă pentru a fi considerată legitimă: să respecte Codul penal și să respecte caracterul voluntar al asocierii.

Prin urmare, statul nu are nici o cădere să se intereseze de – sau să reglementeze – natura activității vreunei asociații, atât timp cât aceasta nu încalcă regulile de mai sus.

Asocierea cetățenilor în partide politice nu are motiv să fie, din punctul de vedere al statului, cu nimic diferită de asocierea lor într-o organizație de filatelisti sau de căutători de OZN-uri. Este adevărat că această afirmație pare intrucivă forțată, dar să ne gândim puțin care ar putea fi cauza acestei impresii... Să fie oare faptul că am trăit zeci de ani sub torențe de propagandă care fetișau un anumit partid atotputernic?

Să ne relaxăm... și să ne amintim că Constituția Statelor Unite (sau cea a Elveției) nici măcar nu menționează cuvintele „partid politic” și că sistemele legislative respective nu impun nici un fel de restricții înființării partidelor politice. Partidele politice nu sînt indispensabile bunei funcționări a unui sistem politic: rolul partidelor este de a furniza candidați pentru posturile electiv în stat, însă ele nu constituie neapărat singurele surse. Care este atunci baza legală a existenței partidelor politice? Baza legală se află în dreptul constituțional de liberă asociere a cetățenilor.

Un element foarte important în acest context este distincția între a propaga idei și a întreprinde acțiuni. Una din libertățile care decurg din cele fundamentale este libertatea conștiinței, și deci a cuvîntului – libertatea de a elabora, de a adera sau răspîndi idei. Orice idei sînt legitime, atât timp cît nu incită la utilizarea forței și nu constituie calamonii. Sînt legitime acele acțiuni care nu includ folosirea forței, amenințarea cu forța sau fraudă.

Cei care pledează pentru restrîngerea dreptului de a forma partide politice invocă felurite „dificultăți” care ar rezulta dintr-un eventual număr „excesiv” de partide. Unele dintre acestea sînt reale; rolul legislatorului constă în

a găsi acele soluții care să păstreze intact dreptul inalienabil la asociere.

Revin la articolul amintit la începutul notei. Am arătat mai sus că statul nu are căderea de a dicta ce scopuri trebuie sau nu trebuie să urmărească un partid, căci acesta este o asociație liberă de cetățeni autonomi. Acest lucru este adevărat, în particular, indiferent dacă scopurile formulate de partide sînt clar sau vag formulate, dacă pot sau nu să fie atinse etc.

Prin urmare, Legea partidelor trebuie să fie combătută nu în detaliile ei, ci în însăși existența ei, pe baza principiilor de filozofie politică expuse mai sus.

În paranteză fie spus, noțiunea de „valori și interese naționale” poate fi definită cu claritate – în cadrul unei filozofii politice raționale, ce decurge dintr-o etică rațională, adică o etică ale cărei valori sînt ancorate în realitate. O asemenea etică este posibilă, ea există. Cei care afirmă că etica poate fi fundamentată numai în suprarealitate, adică în religie, se înșală. Dar acesta este un alt subiect...

Alex. Leibovici,

Nidau, Elveția, 24 martie 1996

Campanii, dureri, strigăte...

Pe noi, românii, ne așteaptă un an foarte greu! O iarnă care a venit de mult și nu mai vrea să plece curînd...! Se aude totuși în depărtare un glas de primăvară, se simte mirosul vioarelor, al zambilelor și al ghiocelor...! Marile frământări politice de pe la noi și-au deschis băierile, a început bilciul, lămuririle, peregrinările prin sate și orașe, promisiunile care de care mai colorate, mincinoase și destul de deochete, mare cheltuială pe toate fronturile, pe toate canalele, cheltuieli materiale, energie și cite și mai cite altele, ce să-i faci?, asta este democrația, asta ați vrut, asta aveți, spun unii, așa spun toți...! De campania agricolă n-au timp să se ocupe, deși se bat cu pumnii în piept și peste tot majoritatea celor din campaniile politice. Cine să se ocupe oare de pinea țării, de laptele și carnea țării și mai ales de oamenii acestui pămînt? Oare unde să fie aleșii națiunii, mai ales aleșii țărănilor și reprezentanții lor? Sînt de arat mii și mii de hectare de pămînt, de însămințat, lucrări agricole care trebuie executate acum și de calitate, de ieșit la lucru cu toate forțele și în „trombă”, cu mașini agricole, cu îngrășăminte și chimizare, cu forțe umane, cu semințe de calitate, cu mare răspundere și respect față de om, de viață și de interesul națiunii...! Trebuie să mai amintesc că la ora actuală un tractor de 65 CP costă în jur de 34 milioane lei, adică aproape cît trei Dacia, un preț astronomic, adică valoarea a peste 140 tone de grâu, adică o producție de peste 35 ha de grâu, iar distanța dintre agricultură și industrie se mărește vizibil în detrimentul tuturor, al întregii țări, stimați parlamentari, așa că este bine...?! Cele peste 120.000 de procese iscate ca urmare a „aplicării” Legii 18 au pus și pun față în față cu barda și securia în mînă rudele, frații și surorile, părinții și copiii, neamurile în general; din acest „cîrc”, durere și măcel, învingători sînt doar avocații și tribunalele care se îmbogățesc din durerea și soarta acestor oropsiți...! Nu se mai zice nimic de certificatele de împroprietărire, politicienii și „agrarienii” n-au timp de „flecări”, oamenii spun că nu cred că vor mai vedea pînă la moartea lor acele certificate și asta după felul cum merg lucrurile și cum se vede de la țară spre lume!

Ca și altădată, și poate mult timp de-acum înainte, țărănul va ieși la arat și semănat cu vaca și bivoul, cu plugul rudimentar, cu grăunțele în poală, pe care le va împrăștia cu mîna lui în bătaia vîntului pe brazda încă reavănă, iar din truda și sudoarea lui va rezulta totuși ceva și cumva, asta numai dacă bunul Dumnezeu îl va ajuta.

Toți vrem mai mult, mai bun, de mai bună calitate, vrem trai frumos și bun și viață lungă și prosperă, dar ca să ajungem aici trebuie muncă și sudoare, eforturi, ordine și disciplină, curățenie morală și sufletească, respectarea legilor țării, a legilor scrise și ne-scrise, respectul reciproc în toate situațiile...! Gîndind serios și cinstit, mulți ar vrea să nu facă nimic, să nu trudească, să nu gîndească, să nu muncească, să nu respecte legile și oamenii și viața, dar să primească tot de la societate, de la stat, dacă se poate cu vîrf și îndesat, pentru că așa cred ei că „se respectă drepturile omului”; deci să nu plătească impozitele și taxele față de stat, să nu plătească serviciile prestate de diferite instituții, să nu depună nici un efort pentru a-și câștiga un salariu, să nu muncească, pentru ca să nu-i ia statul impozit, să nu dea la stat nici un fel de produs sau bun din ograda sa, și asta ca să nu se îmbogățească statul, dar acești oameni știu foarte bine să bată pe la anumite porți să capete tot felul de drepturi, de ajutoare și subvenții de la stat, blamează în stînga și în dreapta că nu sînt ajutați și că nimeni nu-i bagă în seamă etc.! Încă o dată spun: dacă toți s-ar sustrage de diferite căi să nu-și achite datoriile față de stat, să nu-și achite anumele prestații și servicii, taxele, impozitele etc., atunci de unde să se adune bani în bugetul statului, de unde să plătească statul tot felul de calamități, de subvenții, ca să nu mai vorbim de foarte multe instituții ale statului remunerate din acest buget – metrou subvenționat, carbune subvenționat, agricultura subvenționată, șomajul, cercetarea, armata, învățămîntul, sănătatea etc., etc.?!

Cu sinceritate și mare răspundere, cu analiză deosebită, trebuie să întîmpinăm cele două „campanii” ale lui 1996, totul în interesul nostru al tuturor, al viitorului națiunii noastre, luciditate, seriozitate și munca pe toate „fronturile” să ne fie o bună călăuză...! Cu stimă și respect,

Alexandru Vasile, Bistrița, 11 martie 1996

Dragă doamnă Adameșteanu,

Însuflețit de cea mai deosebită stimă și simpatie față de obiectivele și procedurile dumneavoastră, vreau totuși să vă mai aduc o sumă de observații critice, cu convingerea că ele ar putea fi de un oarecare folos. Ca să prind un fir, mă refer la recenziile cărții d-lui Vladimir Pasti, *România în tranziție*, recenzie făcută de d-l Andrei Cornea în nr. 8/1996.

Ce s-ar putea spune? D-l Andrei Cornea declară că textul d-lui Vladimir Pasti este inteligent și interesant, dar că nu dorește să analizeze meritele și scăderile cărții. Dumnealui preferă să se refere exclusiv la „presupuziția sa sociologică de tip platonician”.

Cartea d-lui Vladimir Pasti mi se pare a fi cea mai profundă, aș zice chirurgicală, analiză a evoluției societății românești în ultimii cinci ani. Cartea mi se pare îndreptățită a fi Biblia oricărui om politic de azi și a tuturor celor preocupați de soarta societății noastre. Dar, cum spune și d-l Andrei Cornea, ea deranjează cam pe toți actorii scenei politice, căci li se pune în față demersul lor neadecvat, alături de realități – ba chiar și unele gesturi moral incorecte. Doar d-na Alina Mungiu-Pippidi a mai făcut asemenea tentative, dar nici domnia sa nu a fost prea mult gustată și luată în seamă.

Cu mult drag,
Un cititor fidel, Cluj-Napoca, 05.03.1996

Atenție: Prețul abonamentelor prin redacția „22” rămîne același

Deși costurile hîrtiei și ale tipografiei ne-au silit să creștem prețul revistei, prețul abonamentelor rămîne același pentru a veni, ați cîntem, în sprijinul cititorilor noștri fideli. Așadar, și de acum înainte abonamentele trimestriale contractate prin redacția 22 (nu la Oficiile Poștale) costă:

6.000 lei cu expediere prin poștă
5.500 lei cu ridicare de la redacție

Reduceri pentru pensionari, cadre didactice, elevi, studenți, foști deținuți politici și veterani de război:
4.500 lei cu expediere prin poștă
4.000 lei cu ridicare de la redacție

Cei interesați sînt rugați să achite la sediul redacției (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare, pe adresa: *Revista „22”, cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, București.*

Adeverințele (talon de pensie, adeverințe școlare etc.), valabile un an, se expediază pe adresa: *Revista „22” Calea Victoriei 120, sector 1, București*, cu specificarea *pentru Serviciul de Difuzare.*

Abonamentele cu reducere sînt sponsorizate de Asociația EST-LIBERTES

Abonamentele cu reducere sînt sponsorizate de Asociația EST-LIBERTES

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Săptămîna politică văzută mai de aproape

● Săptămîna s-a așezat între conferința de presă a președintelui Iliescu (Cotroceni, 3 aprilie), comentată, între altele, drept „momentul intrării președintelui în campania electorală” (Mircea Iorgulescu, editorial la Europa Liberă, reprodus în Cotidianul, 8 aprilie) și semnarea acordului de colaborare electorală între Uniunea Social-Democrată și Partidul Alianței Civice (Clubul „Nasty”, 9 aprilie), momentul schițării celei de-a doua alianțe semnificative a Opoziției (alături de CDR).

● **„Credeti că prezența PUNR la guvernare afectează șansele României de a fi invitată să intre în NATO, în decembrie 1996, când se vor face primele nominalizări?”**; **Comentați, vă rog, afirmațiile existente într-o „anunțată parte a presei”** că PDSR își face campanie electorală utilizând avantajele guvernării și fonduri provenind din banii contribuabililor”; **„V-aș ruga să fiți un pic mai precis și să dați numele celor la care v-ați gândit atunci când ați afirmat că: „Unii își fac campania electorală pîrînd la Inalta Poartă, prin scrieri la Consiliul Europei, Congresul american ori în situații ca Der Spiegel. Ei se plîng la cancelarii că sînt dezavantajați în cursa electorală, dar în felul acesta aduc daune intereselor țării, iar în ochii străinilor trezesc doar nedumerire și desconsiderare.”**; **„Ați spus că nu vă preocupați anunțarea candidaturii la alegerile prezidențiale, ci doar exercitarea mandatului pe care îl aveți. Este poate din cauză că nu sînteți încă decis să candidați? V-au influențat cumva cei care, cu argumente juridice, au demonstrat în presă că nu ați mai avea dreptul constituțional de a candida pentru un nou mandat?”**

● Nu știu care dintre aceste întrebări puse în numele revistei „22” l-au enervat pe președintele Iliescu, dar tonul cu care a rostit primele fraze era iritat și a stîrmit risete. Președintele s-a lansat într-un lung răspuns la prima întrebare, repovestind într-o manieră proprie relațiile cu Opoziția, după alegerile din 1992. A amestecat frînturi de adevăr cu neadevăruri, urmînd unica rețetă de discurs politic pe care o deține din vremea cînd era lider comunist, dar pe care o aplică impecabil, cu o incontestabilă forță de convingere, în ciuda monotoniei atreice, a limbajului de lemn fără fisură etc. În urma acestui răspuns al său, comentatorii politici au încercat întreaga săptămînă să despărțască adevărurile de minciună și apoi, după acest efort îndelungat, să-și construiască propria interpretare.

● Pînă să răspundă la celelalte întrebări, succint și abil (Nu-i nevoie să-i spună pe nume pe cei care pîrăsc la Inalta Poartă, că se știu ei. Ce partid de guvernămînt nu se folosește de avantajele guvernării cînd își face campanie electorală? A spus că nu și-a exprimat decizia de a candida și-afti), președintele Iliescu i-a trecut enervarea. Pentru că răspunsul foarte lung la prima întrebare rescia istoria guvernării PDSR, dar nu-mi spunea explicit dacă asocierea PUNR la guvernare dăunează intereselor țării, am vrut să i-o repet, dar purtătorul său de cuvînt a intervenit, prompt, ca un bodyguard antrenat, și-am renunțat. Îl înțelegem. Domnul Chebeleu era încă frustrat, probabil, că ajunsese în fața microfونului, după ce o jumătate de oră stătuse în picioare, în vreme ce domnia sa, cu un gest suveran și bosumflat, culegea din sală autorii unor întrebări care să permită președintelui să-și repete discursul inițial. Cine vrea să vadă proporția presei independente (cit de cit) și a presei progubernamentale din România, trebuie neapărat să ajungă la conferințele de presă de la Cotroceni, ale președintelui Iliescu. Cîte dintre publicațiile reprezentate acolo au și un segment real de cititori, este o altă problemă.

● Orice conferință de presă a președintelui Iliescu începe cu un lung discurs care împletește notele subiective în fuiorul citos al unui raport politic și economic, de natură veche. De această dată, de pildă, președintele s-a referit critic la preocuparea excesivă pentru alegerile parlamentare și prezidențiale, în dauna celor locale, prin urmare în dauna alegerii unor buni gospodari. Nu-mi pot permite luxul de a-mi pregăti imaginea mediatică, așa cum fac alții, a spus președintele Iliescu, lansînd afirmația, comentată mai sus, că este preocupat doar de mandatul pe care îl deține acum. O mare parte a discursului său a fost consacrată încheierii fazei de subscriere a cupoanelor, un adevărat succes, după opinia sa, de vreme ce în ultimele săptămîni centrele de subscriere fuseseră „luate cu asalt”. Un succes cu atât mai mare cu cît a avut de luptat cu o campanie rațională de compromitere a privatizării, dusă chiar de cei care se autoproclamă drept adepți ai reformei. Între fraze optimiste și procente de același fel, președintele a mai utilizat o oportunitate ca să denunțe Opoziția, dușmanul poporului. Campania agricolă i-a dat și ea ocazia președintelui să răs-

pundă unor incriminări: este absurd ce s-a spus că ar milita pentru CAP. (Peste cîteva zile însă, în emisiunea Foc încrucișat, de la TELE 7abc, președintele Iliescu avea să rostească o frază mai greu interpretabilă: poate fi acuzat guvernul Roman pentru că a demolat CAP-urile?)

● Dar punctul nodal al conferinței sale de presă mi s-a părut a fi fost legat de vizita în Caucaz, care, potrivit unor interpretări din presă, i-ar fi demonstrat încă o dată orientarea spre Est. Președintele le-a calificat drept rătălmăciri, dînd nenumărate amănunte tehnice despre potențialul energetic al zonei vizate (Georgia, Kazahstanul, Uzbekistanul etc.), care ar depăși potențialul de resurse al Golfului Persic.

● **1. Respectarea principiilor deontologice electorale. 2. Păstrarea unei atitudini de neutralitate între cele două formațiuni politice și între candidații acestora, în situațiile în care se vor afla pe poziții concurente, abținerea de la atacuri reciproce. 3. Părțile vor colabora pe principiul complementarității în cadrul tuturor secțiilor de votare și al circumscripțiilor electorale pentru a preveni fraudele electorale. 4. În unele situații în care la alegerile locale una dintre formațiuni nu va prezenta un candidat propriu, ea va declara public susținerea candidatului prezentat de cealaltă formațiune. 5. În turul al doilea, și după caz, al treilea, al alegerilor locale, cele două părți vor acorda sprijin candidatului cel mai bine plasat. 6. Consilierii și primarii aleși din partea USD și PAC vor coopera în negocierile pentru alegerea indirectă a persoanelor pentru funcțiile de**

conducere din administrația publică locală. 7. Reprezentanții celor două formațiuni politice vor colabora în timpul exercitării mandatului lor.”

Acest protocol, semnat din partea PAC de Nicolae Manolescu și din partea USD de Petre Roman și Sergiu Cunesuc, este în fapt urmare a unui dialog mai vechi, încă din timpul cînd s-a vorbit și s-a scris despre Marea Coaliție și s-a încercat o alianță mai strînsă între CDR și PD (FSN). El mai conține încă două puncte, în care se afirmă voința politică de a oferi electoratului o alternativă viabilă pentru redresarea economiei, a păcii sociale, a stabilității și credibilității externe, iar prezentul protocol este declarat deschis și altor formațiuni politice democratice, care aderă la principiile enunțate. Într-un discurs scurt, dar dens, Nicolae Manolescu a motivat noua alianță prin poziția comună a acestor partide în ceea ce privește integrarea României în structurile europene și euro-atlantice. Opțiunea României pentru valorile liberale ale Occidentului este acum mai importantă decît deosebirilor doctrinare, stînga și dreapta, și actuala generație politică nu-și poate permite s-o piardă, a declarat președintele PAC.

● La conferința de presă care a urmat, întrebările au fost puține. Protocolul este semnat pe bază de concurență și el se referă doar la alegerile locale, a spus N. Manolescu. El va fi revizuit în funcție de rezultate și lasă o ușă deschisă pentru susținerea la alegerile prezidențiale. Deocamdată nu se pune problema unor liste comune, nici a unor schimbări de semne, a spus Sergiu Cunesuc, adăugînd că nici una dintre aceste formațiuni nu va căuta să impună celorlalte un protocol suplimentar (S. Cunesuc a aruncat cîteva aluzii răutăcioase către CDR).

● Noua alianță va aduce în orice caz cîteva procente în plus pentru PD, instalat într-o poziție de protector față de partidele care nu au certitudinea că trec pragul electoral. Următorul așteptat, chiar înainte de locale, este PL '93. Cit privește PAC, nu toți membrii săi sînt încințați de alianța cu partidul lui Petre Roman. Acesta însă are un start decis și despărțirea de vicepreședinții Traian Bănescu și Radu Berceanu demonstrează atenție față de posibilele acuze de corupție pentru guvernarea anterioară (unul dintre motivele invocate de CDR cînd a evitat o colaborare mai apropiată în această campanie electorală).

Marti 2 aprilie

● **Legea partidelor este neconstituțională**
Curtea Constituțională a hotărît retrimiteră spre examinare în Parlament a Legii partidelor politice, invocînd neconstituționalitatea articolului care permite partidelor să inițieze procedura de revizuire a Constituției. Procedura de revizuire poate fi inițiată, conform Constituției, de președinte, cu acordul Guvernului, de 1/4 din numărul deputaților și senatorilor sau de 500.000 de cetățeni cu drept de vot, dar nu de formațiuni politice.

● **Procentul de subscriere - circa 75%**
Ministrul de stat Mircea Coșea a anunțat că pînă la 1 aprilie au fost depuse aproximativ 12 milioane de cupoane la societăți comerciale și aproape 100.000 la fondurile proprietății private, ceea ce înseamnă o proporție de 74,8%. Din cele 4.000 de societăți listate, la 493 dintre ele s-a depășit cota de transfer cu titlu gratuit.

● **România depune documentele de „dialog” cu NATO**

România a transmis Alianței Nord-Atlantice documentul pe baza căruia vor avea loc discuțiile în cadrul „dialogului individualizat intensificat”, reprezentînd faza a doua a procesului de largire a NATO spre Est. România este, după Cehia și Slovacia, a treia țară central-europeană care a transmis acest document.

● **SLRTV va organiza noi alegeri pentru CA al TVR**
În urma înfîlțirii dintre liderii grupurilor parlamentare și membrii comisiilor de cultură ale Camerelor cu reprezentanți sindicalului și administrației TVR, s-a convenit ca SLRTV să organizeze noi alegeri pentru desemnarea unui candidat pentru Consiliul de Administrație al TVR. Pînă acum, candidatul sindicalului, Gabriel Liiceanu, nu a reușit să treacă de votul comisiilor.

Miercuri 3 aprilie

● **PL '93 are candidat la Primăria Capitalei**
Partidul Liberal 1993 și-a anunțat oficial candidații pentru alegerile locale din București. Candidat pentru funcția de primar general al Capitalei a fost desemnat arhitectul Dinu Patriciu.

Joi 4 aprilie

● **Ministrul adjunct de Externe rus la București**
În urma înfîlțirii dintre Teodor Meleșcanu și adjunctul ministrului rus de Externe, Serghei Krilov, a reieșit că pactul Ribbentrop-Molotov rămîne principalul obstacol în calea încheierii Tratatului româno-rus. România dorește semnarea acestui tratat înainte de alegerile prezidențiale din Rusia. Diplomatul rus a reafirmat opoziția totală a țării sale privind extinderea NATO spre răsărit.

● **CDR ține o sesiune de lucru cu USD**
Comitetul Executiv al CDR a difuzat un comunicat în care arată că o colaborare a alianței cu partidele de opoziție rămîne posibilă doar sub aspect tehnic și numai pentru turul doi al alegerilor locale. A fost respins astfel propunerea USD pentru acțiuni unitare pe toată perioada electorală din acest an.

Vineri 5 aprilie

● **Reacții la colaborarea PAC-USD**
În viziunea CDR, colaborarea dintre USD și PAC, reprezintă o confirmare a tendinței de deplasare a PAC spre stînga. „o mașină veche tendință care a condus la scizunile din stînga PAC”. În opinia liderului țărănist, viitoarea alianță este „un câștig pentru opoziție”, iar formarea unui nou pol al Opoziției nu va micșora numărul de voturi pentru CDR.

Sîmbătă 6 aprilie

● **Congresmanul Tom Lantos la București**
Sosit la București în vizită oficială, congressmanul Tom Lantos a declarat că „admiterea României în NATO va depinde exclusiv de relațiile dintre România și NATO”, ordinea de intrare în Alianță fiind determinată de o mulțime de factori. Totodată, congressmanul american va sprijini acordarea, pe bază permanentă, a clauzei națiunii cele mai favorizate pentru România, deoarece a constat aici „evoluții pozitive”.

● **Gheorghe Tîncă despre largirea NATO**
Ministrul Apărării, Gheorghe Tîncă, a declarat postului Duna TV că primirea Ungariei în NATO înaintea României ar declanșa o adevărată cursă a înarmării între cele două state, lucru cu „consecințe necontrolabile”. Costurile aderării României la NATO se va ridica, pînă în 2005, la peste două miliarde de dolari. Bugetul alocat operațiunilor din cadrul Parteneriatului pentru Pace este de 172,9 miliarde lei (7,9% din buget).

Luni 8 aprilie

● **Adrian Năstase anticipează o nouă configurație parlamentară**

În cadrul înfîlțirii pe care a avut-o cu congressmanul american Tom Lantos, liderul PDSR Adrian Năstase a estimat că la alegerile locale și generale PDSR va obține între 25% și 35% dintre voturi.

Rubrică realizată de MARIAN CHIRIAC

ILIE ȘERBĂNESCU Curățenie la fondurile de investiții

Comisia Națională de Valori Mobiliare a emis un ordin care ar putea avea o importanță majoră pentru siguranța și credibilitatea fondurilor de investiții și, prin incidentă, pentru problema crucială a finanțării investițiilor. Comisia reprezintă pentru instituțiile financiare altele decât bănci ceea ce Banca Națională constituie pentru sistemul bancar. Ea reglementează și supraveghează activitatea acestor instituții.

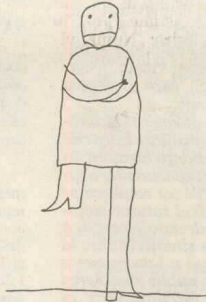
Prin ordinul menționat se instituie pentru fondurile de investiții obligativitatea unui nou sistem de calcul al valorii activelor nete, fapt ce interesează în cel mai înalt grad nu numai societățile respective, dar poate mai ales pe toți cei ce au achiziționat titluri de participare în fonduri de investiții.

Ca diferență între valoarea plasamentelor instituționale (acțiuni ale întreprinderilor, obligațiuni publice sau depozite bancare) și cheltuielile pentru emisiuni de titluri, pentru comisioane și publicitate, activele nete reprezintă în ultimă instanță oferta de câștig prezentată clienților. Căci valoarea titlului de proprietate decurge din valoarea activelor nete.

Potrivit noului sistem de calcul – care este cel utilizat obligatoriu în Occident –, valoarea activelor nete și deci a titlurilor de participare nu se mai calculează în funcție de anticipări, care pot fi mai mult sau mai puțin sigure, ci doar pe baza realizărilor efective. De pildă, un plasament sub forma unor acțiuni nu mai poate fi avut în vedere la valoarea prognozată, ci numai la cea înregistrată de acțiunile respective sau un plasament sub forma unui depozit bancar nu mai poate fi luat în considerare cu dobânda aferentă până în momentul scadenței, ci doar cu dobânzile de încasat la zi.

Aplicarea noului mod de calcul duce evident la scăderea valorii titlurilor de participare la acele fonduri care

TRANZIȚIE
ÎNTR-UN PICIOR
ȘI ÎN REFORMA
CE-I?

stabileau această valoare pe baza unor prognoze, în unele cazuri chiar foarte îndepărtate.

Nici nu trebuia ca aceste prognoze să nu se realizeze pentru ca fondurile de investiții să intre în dificultate, problema fiind aceea că prognozele nu puteau în mod obiectiv oferi o acoperire pentru situația din prezent. Și din păcate acest fapt ajungea să se evidențieze abia când, dintr-un motiv sau altul, participanții la fond reclamau retrageri, iar instituția nu avea de unde să onoreze retragerile. Adică ajungea să se evidențieze prea târziu, punându-se în pericol depunerile clienților, viitorul fondului și, mai rău, credibilitatea fondurilor.

Ca atare, în ciuda scăderii valorii unor titluri de participare, deținătorii trebuie să știe că, prin noul mod de calcul, s-a făcut un mare pas înainte spre adevăr și, în ultimă instanță, spre garantarea propriilor plasamente. Pentru că o implicație decurgând din noul mod de calcul va fi aceea că fondul va fi

în principiu în orice moment în măsură să onoreze eventuale cereri de retragere din partea deponenților.

Instituție principală în orice economie de piață, fondurile de investiții au, ca intermediari, funcția de a colecta micile dar numeroasele disponibilități bănești de pe piață și de a le plasa ca participări la capitalul societăților comerciale. Practic, este vorba de a plasa micile dar numeroasele participări în pachete de acțiuni la diferite întreprinderi performante. Profitul distribuit de fondurile de investiții este desigur mai mic decât cel ce poate fi obținut ca urmare a unei dețineri directe de acțiuni la o întreprindere, dar este cu mult mai sigur. A fi participant la un fond de investiții înseamnă a nu mai fi dependent de evoluția unei singure întreprinderi. Și – nefiind priceput în chivernisirea în bursă a puțin importantelor titluri de proprietate deținute – înseamnă, totodată, a transfera unui specialist în problemă gestiunea lor, desigur contra unui câștig și pentru acesta. Portofoliul de acțiuni al unui fond de investiții fiind distribuit la mai multe întreprinderi, rezultatele eventual slabe dintr-una din acestea se compensează cu performanțele din altele, astfel încât există o anumită stabilitate a dividendelor pe care instituțiile financiare respective le repartizează contribuabililor lor – mărunți proprietari – tocmai în măsura reducerii riscurilor de pierdere ca urmare a diseminării portofoliului lor de acțiuni în mai multe întreprinderi.

Alături de bursa de valori, fondurile de investiții constituie cel mai important vehicul al mobilizării pe termen lung de resurse financiare pentru investiții. Împreună cu bursa, fondurile convertesc în investiții disponibilitățile bănești existente: bursa – pe cele ale marilor investitori, fondurile de investiții – pe cele ale micilor investitori. Spre deosebire de bănci, care intervin în procesul economisirii prin preluarea contra dobândă a unor disponibilități bănești și orientarea lor apoi prin creditare spre finanțări de activități, fondurile realizează o convertire directă în investiții, mai ieftină pentru economie și mai avantajoasă pentru deținătorul de resurse financiare. Și, de remarcat, cu un risc, din punctul de vedere al reușitei plasamentului financiar, ceva mai mare decât în cazul unui depozit bancar, dar mai mic decât în cazul deținerii nemijlocite de acțiuni

ale unei întreprinderi. Și urmărirea imediată a profitului de către fondurile de investiții înseamnă implicit orientarea eficientă a investițiilor în economia națională.

Fondurile de investiții existente deocamdată în România – de altfel, aflate abia la început – sînt departe de a avea importantul rol menționat. Din motive legate de insuficiența legislației și bariere administrative, dar și de interese speculative, fondurile existente nu dispun de plasamente în acțiuni ale întreprinderilor. Singurele instituții care dețin asemenea plasamente, dar care nu sînt deocamdată fonduri de investiții urmînd abia să devină, sînt FPP-urile. Dar participațiile lor industriale nu provin din vreo activitate pe piață și pentru dobîndirea lor nu s-au colectat resurse de pe piață. Cu aceste participații industriale FPP-urile au fost înzestrate gratuit prin lege în calitatea conferită de gestionare ale părții din proprietatea industrială cu care au fost împroprietărit cetățenii adulți. Iar participațiile industriale cu care, pe baza opțiunilor cetățenilor, FPP-urile vor rămîne în urma programului guvernamental de privatizare în masă constituie un caz derivat tot din menționata alocare administrativă, fără vreo legătură cu menirea și rolul unor adevărate fonduri de investiții. Cîț despre gestiunea participațiilor industriale asigurate în numele cetățenilor, nu poate spune mai mult altceva decât faptul că aceștia n-au primit nimic după o administrare de aproape patru ani a proprietății lor de către FPP-uri.

În schimb, fondurile cu adevărat private de investiții care există și care au mobilizat realmente resurse bănești de pe piață le-au orientat, din motivele anterior arătate, îndeosebi spre depozite bancare. Și faptul că, în concurența cu băncile în atragerea de resurse, au oferit câștiguri mai mari decât acestea se datorează aproape exclusiv „contabilizării” unor dobînzii anticipate și nu doar a celor la zi, mecanism de ficțiune care în cele din urmă nu îi putea duce pe cei ce îl practicau decât la faliment.

Noul mod de calcul al titlurilor de investiții salvează de fapt credibilitatea fondurilor. Și constituie pe termen lung o contribuție la siguranța depunerilor în procesul economisirii, care, ca sursă de finanțare a investițiilor, este o problemă de strict interes național.

Apel pentru legalitatea RTV

În data de 26 martie a.c., în conformitate cu Constituția României, mai multe organizații civice și profesionale au depus la Parlament o petiție referitoare la un caz grav de nerespectare a legii. Pe scurt, este vorba de Legea 41/1994, care care privește organizarea și funcționarea Societății Române de Radiodifuziune și a Societății Române de Televiziune.

Prevederile acestei legi, care aveau termen limită de aplicabilitate 120 de zile, nu au fost duse la îndeplinire nici pînă în ziua de azi. (Este vorba de aproape doi ani.) Nu a fost respectat articolul 49, referitor la constituirea Consiliului de Administrație. Prin această întîrziere se încalcă autonomia și independența editorială a numitelor instituții, efectul fiind politizarea unui organism public, de importanță națională. De asemenea, reprezentanții societății civile (adică noi toți) nu pot beneficia de dreptul legal de exprimare și de control asupra respectării imparțialității acestor instituții.

În virtutea acestui fapt, Uniunea Arhitecților din România, Uniunea Artiștilor Plastici, Uniunea Scriitorilor, Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România, UNITER, Sindicatul Liber din Radio și Televiziune, Confederația BNS, Academia Civică, Alianța Civică, PROPACK, AREDO, LADO și AFPDR au sesizat Parlamentul cu o petiție care conține expunerea detaliată de motive și care obligă Legislativul la un răspuns și la o reacție responsabilă. Lista semnatarilor a rămas deschisă. Considerînd că apelul nostru justifică cuprinde și propriile dumneavoastră păreri și opțiuni, vă invităm să ne susțineți în demersul nostru în fața autorităților, trimițîndu-ne, în cel mai scurt timp, adeziunea dumneavoastră scrisă (prin fax).

Sediul grupului de inițiativă:
UAR, Str. Academiei 18-20,
sector 1, București; tel.: 614.07.43,
fax: 312.05.96; 312.34.14; 615.13.48
În numele
Comitetului de Coordonare
Prof. Ionel Constantinescu

Consiliul Legislativ „filtru de calitate” al legilor

Luni 1 aprilie, la Palatul Parlamentului a primit girul oficial una din principalele instituții ale unui stat de drept: Consiliul Legislativ.

Constituit în baza articolului 79 din Constituția României, Consiliul funcționează ca un organism al Parlamentului, avînd ca principală atribuție asigurarea concordanței proiectelor de acte normative cu prevederile constituționale și principiile statului de drept.

Totodată, această instituție va examina întreaga legislație anterioară adoptării Constituției – circa 1.000 de acte normative – în scopul stabilirii conformității acesteia cu legea fundamentală a statului. Astfel, vor fi analizate o multitudine de acte normative, abrogîndu-se cele care reprezintă un impediment pentru alinierea legislației românești la cea a Uniunii Europene.

Ca președinte al Consiliului Legislativ a fost numit Valer Dorneanu, fost ministru pentru relația cu Parlamentul, numire realizată de către Președinție în urma recomandării Camerei Deputaților și a Senatului. La ceremonia de la Palatul Parlamentului, Dorneanu a apreciat că acest organ de specialitate al Parlamentului va funcționa ca un filtru de

calitate în elaborarea legilor, propunîndu-și evitarea oricărui partizanat.

Proiectele de legi și propunerile legislative, proiectele de ordonanțe și de hotărîri cu caracter normativ, vor fi supuse spre dezbateri și aprobare Parlamentului, respectiv Guvernului, numai cu avizul consultativ al Consiliului Legislativ.

Avizul consultativ al Consiliului Legislativ privește natura legii, concordanța cu Constituția a reglementării propuse, respectarea normelor de tehnică legislativă, implicațiile noii reglementări asupra legislației în vigoare.

De asemenea, Consiliul examinează concordanța normelor propuse cu reglementările Uniunii Europene, pentru a se asigura armonizarea legislației României cu acestea. Această armonizare are în vedere cu prioritate legislația economică, bancar-valutară, financiară, legislația învățămîntului și educației, precum și legislația privitoare la sănătate, muncă și protecție socială.

Pentru a facilita aplicarea legii și a permite accesul cetățeanului la informație, Consiliul Legislativ va propune celor două Camere ale Parlamentului și Guvernului un program de codificare a legislației și va coordona operațiunea de codificare.

MADIS UNGUREANU

H.-R. PATAPIEVICI

Rolul doctrinelor în istorie

Faptele

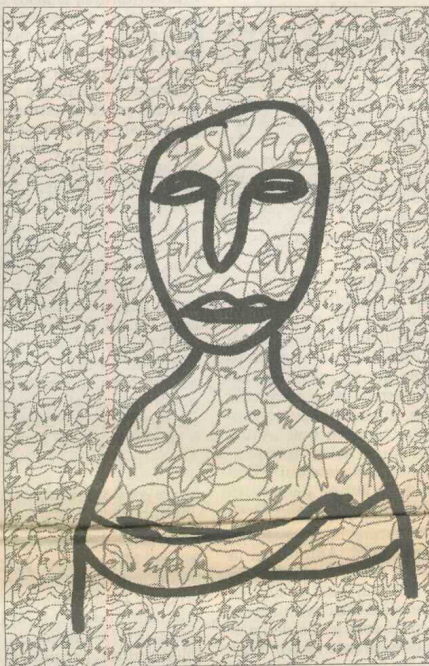
„Rolul doctrinelor în istorie” este titlul unui capitol dintr-o carte pe care Ludwig von Mises a dedicat-o chestiunilor pur economice (*Money, Method, and the Market Process*, Kluwer Academic Publishers, 1990 – antologie de texte inedite sau rare, alcătuită de Margit von Mises, văduva autorului; capitolul amintit a fost scris în 1949 sau 1950). Aici, von Mises argumentează stringent și radical punctul de vedere potrivit căruia *nimic nu este mai real în istoria umană decât spiritul*. Pentru cine s-a format în atmosfera culturală a marxismului, ideea că doctrinele și teoriile sunt altceva decât epifenomene supuse relației recesive „bază/suprastructură” pare fie diletantă, fie neserioasă, fie idealistă (ceea ce pentru marxisti înseamnă amândouă la un loc). Vulgata marxistă susține că ideile țin cu necesitate de sfera ipocrită și ofensivă a *ideologiei*, care nu era altceva, pentru Marx, decât realitate falsificată cu intenție. Când Marx voia să sublinieze că ceva nu este falsificat de limbajul *ipocrit* al ideilor spunea că este *sans phrases*. Mersul lumii era determinat, în viziunea lui, de angrenajul fatal dintre forțele materiei (care puteau fi economice, sociale etc.). Din acest motiv, în economie se vorbește, pentru marxisti, nu atât despre ceea ce cred oamenii că este economia (domeniu al înșelării și al auto-înșelării), cât despre forțele și mijloacele de producție, care sunt, în viziunea lor, *materiale*.

Ar fi însă o eroare să credem că opinia potrivit căreia singure faptele sunt reale, în timp ce ideile sunt lipsite de acțiune istorică propriu-zisă, ar fi specifică numai marxismului. La noi acest punct de vedere este dominant. Între alții, el a fost susținut de E. Lovinescu (1881–1943), autor care a sprijinit în dezbaterile românească de idei valorile liberalismului. El susținea ca pe un lucru de la sine înțeles, într-un raționament mai amplu, că „ideile” n-au vreo importanță decât încep să devină realități sociale” („Titu Maiorescu și posteritatea lui critică” [1943], în *Scrieri*, vol. 8, p. 153). Chiar și un anti-marxist atât de explicit precum Oswald Spengler (1880–1936), care a fost și un ireductibil adversar al liberalismului, afirma peremptoriu că „... în istorie nu există idealuri, ci numai fapte. Nu există rațiune, justiție sau răscumpărare, nici sens: nu există decât fapte” (*Der Untergang des Abendlandes* [1918; 1922], München, 1972, p. 1015). Deoarece este o parte constitutivă din ceea ce am putea numi *ura de sine a culturii moderne*, acest ascetism programatic în favoarea nudității faptelor la un autor care a afirmat mereu primatul valorii spiritului merită o clipă de atenție.

Cazul Spengler

Oswald Spengler (ca și Nietzsche sau Cioran) este tipic pentru ceea ce am putea numi *materialismul idealistilor* moderni. Idealist modern este un om care, potrivit valorilor pe care le respectă, s-ar dori un aristocrat. Ca aristocrat, el *trebuie* să admire ideile și să le confirme ființa prin afirmarea caracterului lor dezinteresat. Căci, e limpede, aristocratul este să practice dezinvolt ceea ce este un estel al aristocratismului resemnat numea „serviciu inutil” (Henry de Montherlant, *Service inutile*, 1935). Pe de altă parte, Spengler este *condamnat* să fie un fiu al secolului al XIX-lea, adică un om pentru care valorile nu mai au deloc transcendenta, pentru care singurul adevăr „real” este adevărul *materialist* al științei, pentru care conștiința este un epifenomen psihologic, iar materialismul *cras* al lumii este, vai, o tristă dar inevitabilă certitudine. Idealistul materialist iese, înțeleg, din această contradicție: la nivelul conștiinței, el practică fraudă pioasă și afirmă dezinteresul valorilor (dacă nu ar face-o, nu ar putea fi un aristocrat al spiritului); subliminal însă, această afirmație sfidătoare este desfigurată de neputința sa de a se opune evidențelor „materialismului” științei (dacă le-ar nega, ar fi lipsit de luciditate, ceea ce idealistul materialist detestă; dacă le-ar ignora, s-ar face vinovat de credulitate și de irealism, ambele la fel de nesuferite omului de la sfârșitul secolului al XIX-lea, ca și teama de a nu părea ridicol – vezi cazul Stavroghin, la Dostoievski). Astfel, ca și Nietzsche, Oswald Spengler este un idealist contrariat în instinctele sale de veracitate inexorabilă a materialismului, pe care îl abhoră resentimentar, pentru că nu îi poate opune de-

cît sentimentul precar că lumea în care el nu poate fi un idealist deplin trebuie cu necesitate să moară. De aici pesimismul, radicalismul nihilist pe care i-l inspiră prezentul și viziunea decadentei civilizațiilor. Cu o îndrăjire aristocratică, Spengler refuză optimismul oricărei soluții, tocmai pentru că, pe de o parte, este pentru el o datorie de onoare să se considere un realist, conservând în același timp primatul spiritului, și deoarece, pe de altă parte, tensiunea proprie idealismului materialist este fără ieșire: „Numai vișătorii cred în soluții. Optimismul este o lașitate” (O. Spengler: *Der Mensch und die Technik*, 1931, p. 61).

Pesimismul său, consecință ineluctabilă a tensiunii dintre idealismul instinctelor și materialismul inteligenței sale, nu se poate lecu decât prin magia violenței: exaltarea produsă de nazism are aceeași rădăcină psihologică în cazul lui ca și în cazul tânărului Cioran, care își biciau pesimismul instinctelor cu arderele febrile ale inteligenței.

Ideile

Pentru scopurile argumentării mele este interesantă critica pe care a făcut-o poziției lui Spengler contemporanul său, Robert Musil (1880–1942) – semnalată de J. Bouveresse în eseuul „Robert Musil ou l'anti-Spengler” (*Cahiers de l'Herne*, 1981). Pentru Musil, pesimismul decadentei nu este o evidență, ci o teorie ca oricare alta. A spune că există numai fapte sau că numai ceea ce e jos în om are importanță nu înseamnă a fi realist, ci a practica o formă datată de realism naiv: înseamnă, în fond, a adopta teoria după care anumite fapte, privilegiate de teoria pe care o adoptă, sunt decretate „fapte nude”, iar altele „idei”. Potrivit acestui realism naiv (materialist, în sensul de mai sus), josul din om este decretat mai important și mai nud decât înaltul din om, care e pro-

clamat fie iluzie, fie epifenomen a ceea ce este jos în om. Josul din om nu este, argumentează Musil, un fapt nud sau rezultatul unui realism lucid și necruțător, ci este o teorie printre altele, și anume teoria care declară că afirmația „josul din om este un fapt nud” este un fapt nud. În fond, Musil susține că „energia stenică” de care era animată Europa la sfârșitul secolului al XIX-lea fusese consecința încrederii oamenilor într-un viitor fundat pe rațiune și libertate (pe care el o exprimă prin „trinitatea” Iluminismului: natură/rațiune/libertate), în timp ce disperarea de după 1920 (dar instaurată progresiv între 1890 și 1920) este rezultatul pierderii speranței și a încrederii. Pentru Robert Musil, care a respins constant virtuțile înșelătoare ale magiei colectiviste și ale violenței, dacă Europa a sombrat în barbarie, este pentru că irraționalismul, fatalismul, pesimismul și credința că totul e pierdut au fost doctrinele dominante în care oamenii s-au născut, format și acționat între 1890 și 1920.

De universalitatea acestor doctrine în mediul formării sale este, probabil, responsabilă și incapacitatea lui Ludwig Wittgenstein (1889–1951) de a acorda vreo valoare de adevăr civilizației în care s-a născut, format și acționat. Wittgenstein nu făcea nici un secret din faptul că privea „civilizația europeană fără simpatie, fără înțelegere pentru țelurile ei...” (Ludwig Wittgenstein, *Insemnări postume: 1914-1951*, Humanitas, 1995, p. 25). Bineînțeles că discreditul aruncat „spiritului acestei civilizații” lipsea de veracitatea ei profundă orice teorie a acțiunii care ar fi putut fi formulată în interiorul ei. Totul era atunci redus, ca și în cazul lui Spengler, al cărui pesimism global l-a împărțășit (dar cu alte consecințe), la „fapta nudă”. Din acest motiv, pentru Wittgenstein nu există rațiuni valide pentru a lupta sau pentru a spera. Tot ce se poate spune, de aceea, este: „Dacă luptați, atunci luptați. Dacă sperați, atunci sperați”.

Să revenim o clipă la modul în care critică poziția „faptei nude” Robert Musil. Cred că figura cheie a raționamentului său poate fi formulată astfel. Când spunem că *faptele* sunt de așa natură încât nu se poate face nimic, nu înseamnă decât că *teoria* prin care evaluăm faptele nu permite formularea vreunei alternative. În acest caz, pentru a putea face ceva, adică pentru a putea vedea *altfel* faptele, trebuie schimbată teoria. Faptele, în sine, nu spun nimic: sunt intranzitive; ele ne vorbesc numai prin intermediul teoriilor prin care le dăm sens și numai în măsura în care le este permis de către structurile teoretice în care intră tocmai pentru a putea fi definite ca „faptă”. Dacă putem acționa asupra lumii este ideea, atunci noi ne naștem într-o lume modelată de doctrinele în care au crezut părinții noștri și trăim într-una modificată de acțiunea doctrinelor în care credem.

Acest punct de vedere a fost consistent argumentat în mai mult rînduri de Ludwig von Mises (1881–1973). În lucrarea pomenită la începutul acestui articol, el susținea că „tot ceea ce oamenii fac este consecința teoriilor, doctrinele, credințelor și mentalităților care le stăpinesc mințile. Nimic nu este mai real și mai material în istoria umanității decât spiritul” (*Money*,..., p. 289). Firește, argumentul unui realist ca Mises nu este, în nici un caz, că omul e făcut, în loc de carne, din spirit. El pleacă de la observația, irefutabilă, că noi nu putem privi lumea decât prin intermediul ideii pe care ne-o facem despre ea. Privirea noastră, argumentează el, nu poate fi, în nici o situație, lipsită de presupuziții: atunci când se îndreaptă asupra unui obiect, ea „gîndește” deja ceva despre el, și anume că este un obiect privit: *ceea ce numim un fapt este întotdeauna rezultatul modului în care îl privim*. Orice fapt cu care avem de-a face este în fond o porțiune de realitate văzută de mintea umană, și nu o porțiune de realitate pur și simplă. Ca să pipăim lumea, avem nevoie de o mîină cu care să o facem: această mîină prin care ajungem la lume este dată tocmai de teoriile, doctrinele și ideile noastre. Această observație minimală constituie baza oricărei epistemologii lucide. În modul său casant și ultimativ, Oscar Wilde a formulat această concepție în următorii termeni: „Lucrurile există pentru că le vedem; ce vedem și cum vedem depinde numai de artele care operează asupra noastră”; prin urmare, conchide Wilde, „natura e înfăptuirea noastră” (Oscar Wilde, *Intentions*, 1891).

Din numerele viitoare

● Suplimente gratuite:

- „Comerțul exterior în țările foste comuniste”
- „Victor Ciorbea – candidatul CDR la Primăria Capitalei”
- Octavian Paler îi răspunde lui Fey Laszlo
- Joris Declerk: Relațiile Uniunii Europene cu țările asociate din Europa Centrală
- Cabinete particulare de stomatologie – anchetă

- Aurelian Crăuțu: „O excepțională inițiativă editorială: Cristian Preda și Sorin Antohi, „Liberalismul francez: secolele XIX și XX”
- Radu Negrescu Șuțu: „A fi sau a nu fi român”
- Virginia Marsh: „România constrinsă la o economie nemiloasă”
- Kenneth Murphy: recenzii la cartea „Plicul negru” de Norman Manea
- Kántor Lajos: „Competiție”
- Bruce W. Nelan: „O lumină rece peste războiul rece”

CRISTIAN IVANEȘ*

Despre sisteme electorale, sau cum se „traduc” voturile în locuri parlamentare

Ziarul *Adevărul* (și nu numai) a dus o campanie foarte hotărâtă în favoarea sistemului majoritar uninominal. După cum se știe, prevederile electorale de la *Revoluție încoace* (respectiv cele din 1990 și 1992) prevedeau ca sistem electoral pe cel proporțional – în circumscripții plurinomiale, firește. Nu încapem îndoială că fiecare din aceste două sisteme electorale – majoritar și proporțional – are avantajele și dezavantajele lui, pe care vom încerca să le analizăm succint în cele ce urmează.

Pentru a înțelege mai bine miezul chestiunii, trebuie făcute mai întâi niște precizări de ordin terminologic. Vom folosi sisteme în strânsă relație reciprocă: acela al formulei electorale, care se plează concentric într-un sistem electoral, care la rândul său se găsește într-un sistem instituțional, acesta din urmă fiind înglobat în sistemul politico-social.

Formula electorală este mecanismul prin care voturile sînt „traduse” în locuri parlamentare. Este vorba despre un mecanism destul de complicat ce oscilează de-a lungul unui continuum, care merge de la un maximum de corespondență între numărul de locuri atribuite unei formațiuni politice și voturile obținute de aceasta (sistem proporțional perfect) la un minimum de corespondență (sistem majoritar sec sau pur).

Sistemul electoral, în schimb, are de-a face cu acele reguli care, împreună cu formula electorală, determină funcționarea generală a procesului de „traducere” a voturilor în locuri parlamentare. Între aceste dispoziții, o importanță capitală o dețin amplitudinea circumscripțiilor și colegiilor, limitele teritoriale ale acestora, existența sau nu a votului preferențial, disciplina campaniilor electorale, modalitatea de alegere a candidaților ș.a.m.d.

Deci, pentru a putea aplica corect efectele formulei electorale asupra sistemului politico-social, este necesar să se ia în considerație toate aceste elemente. În altă ordine de idei, de aici înainte termenii „sistem electoral” și „formula electorală” vor avea același semnificat, și anume acela de metodă de a transforma numărul de voturi în număr de locuri. Aceasta, evident, în cazul adunărilor electivă.

O formulă electorală este competitivă atunci cînd nu împiedică un partid minoritar (din punct de vedere al voturilor) să obțină majoritatea acestora și cînd nu împiedică traducerea acestei majorități de voturi într-o majoritate de locuri. În termeni mai generali, un sistem electoral este competitiv cînd dă șansa minorității de a deveni majoritate.

Sistemul majoritar

Ajunși aici, putem porni la analiza diverselor sisteme. După Ferdinand Hermens, deja înainte de primul război mondial se puteau identifica aproximativ trei sute de feluri de sisteme electorale, fiind vorba doar de cele proporționale!

„Plurality system” este sistemul folosit pentru alegerea Camerei Comunelor în Marea Britanie, a Camerei Repre-

zentanților în Statele Unite și Noua Zeelandă, a Camerei Comunelor în Canada și a Adunării Reprezentative în Republica Africa de Sud. Mecanica sistemului se poate exprima cu formula „first-past-the-post”, în sensul că avem de-a face cu un sistem majoritar cu colegiu uninominal, pentru care este suficientă majoritatea relativă de voturi valabil exprimate pentru ca un candidat să fie ales. În Australia, Camera Reprezentanților este aleasă cu un sistem de vot alternativ în colegii uninominale, cu majoritate absolută, însă votul alternativ este aplicabil și în cazul circumscripțiilor plurinomiale (plurinominal este colegiul care alege mai mulți reprezentanți; uninominal, în schimb, este colegiul care alege doar un singur reprezentant), iar între anii 1919 și 1949 Senatul australian a fost desemnat pe bază de colegii plurinomiale.

Tot în cadrul sistemului majoritar există subspecia cu două tururi de scrutin. Pînă acum a fost vorba de cea cu un singur tur. În cazul sistemului majoritar cu două tururi, alegerea candidaților poate surveni atît în colegii uninominale, cit și în colegii plurinomiale. Cu toate acestea, în majoritatea cazurilor a cazurilor, sistemul se aplică doar cînd există numai colegii uninominale. Cum funcționează sistemul? Dacă nici un candidat nu obține o anumită majoritate (absolută sau nu, aceasta fiind stabilită de legea electorală), se trece la o a doua votare, de obicei la două săptămîni distanță. Admiterea la acest al doilea tur poate fi regulată în diferite moduri. Astfel, este posibil ca aceasta să fie permisă doar primilor doi candidați, și atunci este vorba de balotaj. O altă posibilitate este să participe toți candidații care în primul tur au obținut un anumit procentaj de voturi.

Mai există și alte sisteme majoritare, pe care nu le mai amintim aici. Se impun însă cîteva observații fundamentale. Sistemul majoritar uninominal creează reprezentanțe politice malformate, care nu arareori sînt în discordanță cu însăși voința electoratului. Există politologi care afirmă (și nu fără temei!) că sistemul majoritar nu ar avea prea multe în comun cu principiile democratice. De ce? Pentru că sistemul uninominal cu un tur are ca rezultat o maximizare a diferențelor procentuale între voturi și locuri. În virtutea acestui fapt, un partid poate guverna singur și un altul așteaptă rotația la putere. De obicei, acest sistem supra-reprezintă partidul cel mai votat și sub-reprezintă partidul al doilea. Dar nu este întotdeauna așa. În acest sens, cazul laburistilor englezi, în 1951, și al partidului național neo-zeelandez sînt celebre, în sensul că partidul cel mai votat a fost sub-reprezentat. Cu alte cuvinte, sistemul permite ca un partid să cîștige alegerile (majoritatea de voturi) și cu toate acestea să se trezească în opoziție.

Marele merit al sistemului majoritar uninominal este că menține funcționarea sistemului politic în cadrul unei logici de tip bipartit și permite stabilitatea guvernării. Totuși, acest lucru devine imposibil atunci cînd în sistemul politic există terțe partide care sînt expresia unei minorități etnice, de exemplu UDMR în cazul țării noastre. Sistemul electoral cu două tururi, spre diferență de cel cu unul singur, nu are efecte

apreciable asupra numărului partidelor. Evident că și în acest caz se verifică acea tendință de manipulare și reprezentare malformată. Particularitatea cea mai interesantă a sistemului majoritar cu două tururi este că sub-reprezintă constant partidele anti-sistem (în politologie termenul indică acele partide, mișcări etc. care militează împotriva sistemului politic existent), pentru că în turul al doilea celelalte partide se coalescează împotriva partidului anti-sistem.

Cîteva ultime considerații asupra sistemului majoritar și a caracterului manipulativ al acestuia. În cazul acestui sistem (în special uninominal) există practica așa-numitului „gerrymandering”, după numele guvernatorului de Massachusetts, E. Gerry, care a adoptat-o în 1812. În ce constă ea? Constă în a „decupa” colegiile în funcție de linii teritoriale, trasate de o asemenea manieră încît susținătorii partidului care promovează această „decupare”, partid aflat la putere, să se găsească în acele colegii unde aportul lor să mute artificial majoritatea finală în sensul dorit. O practică extrem de periculoasă pentru sistemul democratic, prin care partidul aflat la putere are posibilitatea, prin alegeri „libere”, să obțină o majoritate pe care de fapt nu o are în realitate. Aceasta practică a fost, de bună seamă, aplicată masiv de-a lungul timpului. Dar, ca și cînd n-ar fi de-a-juns, mai există și o altă astfel de „practică”. În timp ce prima constă în modificarea granițelor unor colegii, cea de-a doua constă în schimb în non-modificarea în timp a distribuției teritoriale a colegiilor. Evident, condiția funcționării acestei tehnici este existența unei explozii demografice în acele colegii în care prezența partidului ce urmează a fi sub-reprezentat este mai puternică. Această tehnică se numește tehnica *statu-quo-ului*, și a fost folosită din plin împotriva partidului social-democrat din Imperiul German.

În acest context, putem analiza foarte pe scurt teza propusă de politologul francez M. Duverger, potrivit căreia sistemul uninominal cu un singur tur ar produce bipartitismul. Această teorie este contestată între alții de profesorul Domenico Fisichella, un cunoscut politolog italian, care afirmă că sistemul uninominal cu un tur reduce într-adevăr la doi numărul de candidați (la nivel de circumscripție), dar asta nu înseamnă nici pe departe că numărul de partide la nivel național va fi redus la doi. Deci, logic vorbind, conchide d-l Fisichella, nu există motive pentru a afirma că sistemul majoritar uninominal cu un tur ar fi suficient pentru a crea de unul singur un sistem bipartit. În schimb, sistemul în chestiune menține un sistem bipartit, pedepsește aspru sciziunile și descurajează formarea unor noi partide, împiedicînd înmulțirea acestora fără măsură.

Sistemul proporțional

Sistemul proporțional, actualmente în vigoare la noi în țară, este cel mai răspîndit și, de departe, cel mai democratic și echitabil. În cazul acestui sistem, circumscripțiile pot fi extrem de ample, în unele cazuri o circumscripție putînd acoperi întreg teritoriul național (Israel și Olanda). Sistemul proporțional este folosit în multe țări europene (și nu numai), putînd aminti aici Portugalia, Spania, Grecia, Elveția, Danemarca ș.a.m.d. De ce politologii sînt unanimi în a afirma că sistemele proporționale sînt cele mai democratice? Pentru că, în cazul acestor sisteme, procentajul de voturi va fi egal cu procentajul de locuri ocupate în adunarea legislativă. De exemplu, dacă partidul X obține la alegeri 52% din totalul voturilor valabil exprimate, acest partid va avea în Parlament 52% din totalul locurilor disponibile. Firește, pentru a evita o

fragmentare excesivă, se introduc așa-numite praguri minime, care se situează în general în jurul procentajului de 5%. Aceasta înseamnă că procentajul minim pentru ca un partid să aibă reprezentanți în Parlament este acest prag minim regulat de prevederile legii electorale.

În unele țări (ca Germania și Italia, de pildă) există sisteme mixte – parte proporționale, parte majoritare. În Italia, de exemplu, după referendumul din 1993 inițiat de d-l Mario Segni, s-a trecut la un astfel de sistem mixt, în sensul că 3/4 din Camera Deputaților și Senat sînt alese cu „plurality system” (adică este ales cine obține cel mai mare număr de voturi, fără să fie necesară o majoritate predeterminată), iar pentru restul de 1/4 este folosit sistemul proporțional, cu cîteva diferențe notabile între cele două Camere. Înainte, cînd sistemul electoral era 100% proporțional, se spunea că vina instabilității politice, a multiplicării excesive a partidelor, a corupției etc. se datorează acestui sistem. Că nu era deloc așa o demonstrează perioada scurtă din 1994 (anul de aplicare a noilor prevederi) încoace, cînd n-a dispărut nici instabilitatea, nici corupția. Cum se vede, sistemul majoritar nu este nici pe departe panaceul tuturor rețelilor din societate.

Tot un sistem mixt (proporțional/majoritar) găsim și în Germania. Se spune că în cazul sistemului proporțional ar reuși să pătrundă în Parlament tot felul de neavizați și nepoțiți. La această observație se poate răspunde nu numai că acest lucru se poate întîmpla și în cazul sistemelor majoritare, dar dacă în Germania n-ar fi existat „corectivul” proporțional, marele politician și diplomat Hans-Dietrich Genscher n-ar fi devenit niciodată parlamentar. Și n-ar fi fost totuna...

Ce sistem s-ar potrivi României

Desigur, există mai multe sisteme proporționale – sau mai multe versiuni ale acestor sisteme. Fără a intra în analiza acestora, amintim formulele Hagenbach-Bischoff, d'Hondt, Lagüe, metoda mediei celei mai mari, a restului cel mai puternic și altele.

Ce concluzii se pot desprinde din toate acestea? În primul rînd, este imposibil de ajuns la un „bipolarism” doar prin sistemul electoral, iar în plus avem obstacolul unor terțe partide, etnice în cazul țării noastre. În al doilea rînd, cum am văzut, există posibilitatea ca malformarea reprezentării politice (în cazul sistemelor majoritare) să meargă pînă într-acolo – și acest lucru s-a întîmplat nu o dată – încît un partid, pierzînd alegerile, să obțină totuși majoritatea absolută în Parlament.

Pe de altă parte, în situația politică de azi din România, sistemul uninominal ar conduce forțele de opoziție la o catastrofă sigură, în condițiile în care, Convenția Democratică fiind sfărîmată, Opoziția nu mai e capabilă de a susține în bloc un candidat, iar Puterea (PDSR, PUNR, PRM și PSM) ar propune imediat în colegiu candidatul lor comun. Astfel, am putea ajunge la trista situație de a jindui după „bunele” rezultate electorale din 1992.

Deci, în concluzie, unicul sistem electoral cu adevărat democratic, care asigură reprezentarea în Parlamentul țării a tuturor tendințelor și orientărilor, cit și a minorităților (etnice și nu numai), este sistemul proporțional, care, după noi, este de preferat celui majoritar, necontestînd totuși avantajele acestuia din urmă.

Milano, 16 martie 1996

*Cristian Ivaneș, din Cluj (născut 1972), este student în anul III al Facultății de Științe Politice de la Universitatea Catholică din Milano.

GABRIEL ANDREESCU

Interesul național: responsabilitatea clasei politice

Conferința de la Torino

A început, pe 29 martie 1996, la Torino, Conferința Interguvernamentală, eveniment important în evoluția internă a Uniunii Europene. Ea ar putea să marcheze un moment decisiv în tendința de federalizare a Uniunii, așa cum sugerează câteva propuneri: abolirea principiului unanimității în materie de politică externă și securitate comună și extinderea atribuțiilor pentru care se poate decide prin majoritate calificată. Conferința va lua în dezbateră și procesul de extindere a Uniunii. Un mare număr de rapoarte, un și mai mare număr de studii au pregătit tema largirii UE – în speță, au evaluat cum răspund astăzi exigențelor candidatele la integrare.

După ultimele opinii, Conferința va dura peste un an de zile, finalizându-se, posibil, în luna august 1997. Iată un interval de timp în care țările care au cerut să devină membre ale UE vor mai putea să demonstreze puțința lor, în plan politic și economic, de a intra în cel mai select grup din lume al democrațiilor.

Desfășurarea Conferinței va fi paralelă cu un alt set de demersuri, care vizează extinderea NATO. Din rațiuni care au depins de evoluția situației din Balcani, apoi de dinamica politicilor interne și externe a Federației Ruse, ultima jumătate de an a arătat o creștere a interesului NATO pentru definitivarea strategiei sale privind extinderea. În decembrie 1996, Conferința Interministerială a Alianței Nord-Atlantice ar putea să ofere planul concret al extinderii.

Relațiile cu vecinii, iredentismul românesc

Pentru România, integrarea în UE presupune atingerea unor performanțe economice suficiente de exigente pentru ca adaptarea să nu fie doar o chestiune de voință. NATO impune la rândul său o transformare severă a structurilor militare românești. Dar și prima și a doua organizație obligă România la respectarea, mai întâi de toate, a unor condiții de natură politică. Iar dacă mecanismele interne, ale UE spre exemplu, permit prelungirea perioadei de adaptare a indicatorilor economici (cum s-a întâmplat cu cazul Portugaliei, Spaniei, Greciei), rabat la factorii politici nu se va face.

În fruntea condițiilor politice se află semnarea tratatelor cu vecinii. Intervențiile externe, în acest sens, au fost explicite. Semnificativ, ele au implicat țările ce văd pozitiv extinderea structurilor paneuropene: Statele Unite și Germania. În privința SUA, președintele Clinton (în martie 1995), oficiali de importanță lui Richard Holbrooke ori a ambasadorului Alfred Moses (în acest an) au făcut declarații atât de ferme pe această temă încât aproape că au depășit uzanțele diplomatice. Doar un orb nu vede că în funcție de semnarea tratatelor cu Ucraina și Ungaria se joacă astăzi destinul nostru, pentru multe decenii.

Din păcate, orbirea la care mă refer atinge cea mai mare parte a elitei politice. Elita noastră este – ca să folosim termenul consacrat – iredentistă. Protestele împotriva unui asemenea calificativ (care definește orice formă de contestare a frontierelor) sînt inutile, întrucît declarațiile iredentiste

se au adunat în prea mare măsură. De discutat rămîne cel mult întrebarea dacă iredentismul oamenilor politici de la noi este, sau nu, legitim.

Ce înseamnă însă legitim, în contextul nostru? Frontierele României sînt rezultatul unui proces istoric injust, așa cum este și destinul altor frontiere din Europa și din lume. Uneori, și în condiții cu totul speciale, istoria „se poate rectifica”: așa s-a întâmplat cu Germania sau, iată, cu Țările Baltice. Dar, în imensa majoritate a cazurilor, punerea în discuție a frontierelor nu găsește înțelegere în sistemul internațional și are efecte pustiitoare. În lumea europeană, unde vrem să intrăm, și alte țări s-ar putea arăta „frustrate” de istorie. Mentalitatea politică de acolo s-a transformat însă fundamental după al doilea mare război. Telul acestor societăți, al statelor, nu constă în recrearea spațiilor naționale, ci în promovarea pentru toți indivizii aflați sub jurisdicția lor a unei vieți demne, libere și prospere; asigurarea unei participări autentice democratice, care să dea astfel conținut principiului, altfel abstract și inutil, al autodeterminării națiunilor.

Dar dacă dăm înțietate respectului pentru ființa umană, dacă presupunem că societățile multiculturale pot fi stabile, preocuparea pentru refacerea frontierelor istorice viciază rostul efortului colectiv. În cazul României, această mentalitate apare sub o lumină dramatică, atunci cînd evaluăm posibilitatea ei practică. Nu există nici o șansă, astăzi și în deceniile care vin, ca România să recîștige teritoriile din Ucraina, foste românești, inclusiv Insula Șerpilor. Discursul politic care face apel la frontierele din 1400, 1600, 1812 ș.a.m.d., la o noare, la România anului 2500 nu face nimic mai mult decît să refuze lumea reală. Revendicările teritoriale, care nu mai sînt verbale din momentul denunțării de către MAE, a protocolului din 1948 și a tratatului cu URSS din 1961, nu vor face decît să marginalizeze România în aranjamentele regionale. A promova himere și doar himere – cu efecte nefaste pentru viața noastră și a copiilor noștri –, iată forma brută a imaturității politice, a ireponsabilității, a crasei indiferențe a celor ce s-au trezit în situația de a ne determina viitorul! Insistînd pe discursul și comportamentul iredentist, oamenii politici din România fac un imens rău națiunii în numele căreia li place să vorbească.

În ceea ce privește tratatul cu Ungaria, neîncheierea lui frizează absurdul. O relație de bună vecinătate la frontiera occidentală, chiar mai mult, de parteneriat, este în interesul fundamental al României. În ceea ce privește clauza privind drepturile minorității maghiare din România, aceasta constituie o falsă problemă. Prevederile din tratat nu pot să depășească cerințele pe care noi trebuie să le realizăm oricum, pentru a asigura o conviețuire pașnică cu minoritatea maghiară din România.

Problema minorităților

A doua condiție politică majoră a integrării este pacea internă; în acest sens, asigurarea pentru minorități a unui statut cu care acestea să se simtă confortabil. Marea problemă rămîne minoritatea maghiară, pozițiile ei

fiind semnale referitoare la stabilitatea și securitatea în regiune.

Toți politicienii s-au străduit, și parțial au reușit, să inducă în opinia publică românească un puternic spirit antimaghiar. Recunoașterea constituie prima condiție a depășirii lui. Există câteva principii extrem de simple, pe care elita politică, împreună cu opinia publică românească trebuie să le înțeleagă, căci fără asta un echilibru cu cei aproape 1.700.000 de maghiari nu va fi atins:

(1) Tendința, recognoscibilă în anumite decizii ale Parlamentului și ale Guvernului ori în discursurile liderilor partidelor extremiste, de a umili minoritatea maghiară are șanse să ducă, în timp, la conflicte între majoritate și minoritate. Experiența în materie arată că asocierea frustrărilor cu mindria rănită constituie cel mai puternic stimul la violență. Avînd în vedere că este vorba de peste un milion și jumătate de oameni, reacțiile pot fi destabilizatoare pentru statul român.

(2) Nu se poate aștepta o formulă de compromis, pe termen lung, cu minoritatea maghiară, fără ca cel puțin drepturile minorităților acceptate în principiu înainte de 1990 (accesul la administrație și la justiție în limba maternă, învățămîntul vocațional și examenele în limba maternă etc.) ori altele cerute după revoluție (care nu constituie o povară financiară pentru stat și nu creează probleme privitoare la actualele forme de autoritate garantate de Constituție) să fie puse în aplicare.

(3) Sancționarea acțiunilor celor care incită sistematic la un război interetnic a devenit vitală. În fruntea incitatorilor se află, din acest punct de vedere, liderul PUNR, un fel de Karadjici al României, în așteptare. Prezența lui, ca și a liderului PRM, în leadership-ul politic al acestei țări blochează evoluția politică a României; ea constituie în același timp o ofensă la adresa identității colective.

Reconcilierea cu Rusia. Tratatul dintre România și Federația Rusă

Dacă există un fenomen de mentalitate oarecum ușor de identificat și general acceptat în societatea noastră, altfel atît de divizat, acesta este fără doar și poate rusofobia. De aceea, cred că tema reconcilierii românilor cu o altă națiune îi vizează pe ruși, nu pe maghiari (cu ultimii avem interese comune, o istorie care în final ne-a dat satisfacție, în sfîrșit, pentru ei putem găsi motivațiile concrete ale respectului). Ura față de alte popoare – care nu pot fi vinovate ca totalitate și cu atît mai puțin prin fiii lor – macină spiritul civic al unei nații. Mentalitatea românească trebuie să ajungă la distincția dintre Stalin, Molotov și omul necăjit peste care a călcat istoria. În definitiv, „lupta” de astăzi a omului rus cu „omul sovietic” nu este mai puțin dramatică, și mai puțin nesigură, ca lupta pe care noi o ducem cu „omul nou” creat de Ceaușescu.

Problema de mentalitate se răsfrînge, firesc, într-o problemă de politică concretă. Poate în nici un alt raport internațional nu apare mai limpede necesitatea, pentru noi, a unei politici externe mature, adică echilibrate, cum este cel cu Federația Rusă. Este obligatoriu să înțelegem interesele Rusiei și, pe de altă parte, să susținem cu fermitate interesele României; să privim cu seriozitate la această importantă putere regională și încă mondială și, în același timp, să descoperim cum să promovăm respectul față de noi înșine; să lășăm la o parte isteria la manevrele oculte ale Rusiei, dar să parăm cu eficiență astfel de acțiuni.

Tratatul cu Federația Rusă este, ca urmare, un test decisiv. Ca și în cazul celorlalte tratate, el trebuie semnat cît mai repede din motive ce țin atît de evoluția internă a Federației, cît și de strategiile Europei instituționalizate. Dar, spre deosebire de celelalte tratate, „contractul” cu Rusia poate destabiliza strategia politică a României. De această dată, tema semnării tratatului este dominată de substanța tratatului. El trebuie să reflecte opțiunea României pentru integrarea euro-atlantică, pentru pregătirea zilei cînd România ar putea deveni membră a Uniunii Europene. Este necesar ca detaliile militare și economice să fie scrutate cu maximum de grijă.

Un exemplu convingător din punctul acesta de vedere este tratatul dintre Federația Rusă și Slovacia, semnat în 1994. Înțelegerile economice ample (mergînd pînă la prelungirea liniilor de fier ruse spre interiorul țării) și detaliile militare dintre cele două state au fost parafate înainte de valul de măsuri antidemocratice, din 1995 și 1996, care au plasat Slovacia, dintr-o candidată aproape sigură la integrare, într-o probabilă perdantă. Cum să nu bănuim că între cele două evenimente, unul de politică externă și unul de politică internă, există o legătură causală?

În concluzie

Am auzit oameni politici spunînd că pozițiile lor iraționale, sovine, mioape etc. sînt dictate de către electoratul căruia li se adresează. Acești oameni politici nu făcuseră niciodată un studiu sociologic care să arate ce fel de simpatizanți are, în realitate, partidul lor; ei nu evaluaseră niciodată cu adevărat care sînt pierderile societății românești datorită politicii lor iredentiste; ei nu au arătat în nici un moment a avea concepțele necesare pentru înțelegerea felului cum se codifică în lumea de astăzi solicitările minorităților.

Acești oameni politici au prea multe fantezii despre lumea în care urmează să trăim și prea puține cunoștințe despre ea. Dar cunoașterea face astăzi parte din responsabilitatea lor politică. Lumea evoluează repede: destul de repede pentru ca responsabilitățile oamenilor politici să fie judecate și de contemporanii lor, nu numai de istorie.

Mircea Nedelciu

Va invita sa rasfotti

NOUA OFERTA DE CARTE STRAINA

a societatii EUROMEDIA,
in librăria din str G-ral Berthelot, 41
de luni pina vineri, orele 10 - 18.

CLASICI AI LITERATURII UNIVERSALE (in original),
ALBUME SKIRA, TERRAIL, etc.- reduceri pt. studenti

Carta universitară și

- extrase din întâlnirea de la GDS din 28 martie 1996 -

„Comunitatea universitară este admirabilă, dar conservatoare“

Mihai Șora (GDS): Părea mea este că problema autonomiei universitare este de interes național, și nu de un interes strict departamental. Și rostul acestei dezbateri nu este numai să se discute în cadrul universitar despre autonomie, ci ca ea să aibă o oglindire în presă care să poată influența opinia publică.

Prof. dr. Iancu Fischer (Facultatea de Limbi Străine, Universitatea București): Care poate să fie raportul dintre Carta universitară și autonomia universităților? Carta universitară este transpunerea în act a virtualităților autonomiei. Ce anume reprezintă această transpunere în act este ceea ce comunitatea universitară de acum a statuat, a definit în detalii pentru autonomia universitară. Trebuie să definim foarte clar necesarele limite ale autonomiei universitare și acestea constau în primul rând în faptul că trebuie să existe posibilitatea mobilităților studențești în interiorul țării și în afara hotarelor țării. Asta cere anumite exigențe, oarecum coordonate. Noi nu putem pretinde o autonomie totală, absolută și repercutată de sus în jos, pînă la ultimul universitar.

Apoi, ce ar putea face universitățile pentru a da ponderea cuvenită cercetării științifice, aflată în declin permanent? S-ar putea găsi foarte bine o soluție prin angajarea unor cercetători din institutele Academiei. Pentru că numai în institutele Academiei cercetătorii sînt mai prost plătiți decît la Universitate, deci numai ei simt nevoia de a veni la Universitate. Dar iată că există un triplu zid de fortificații care interzice acest lucru. Întîi condiția stagiului, care nu a fost eliminată, deși universitarii au protestat îndelung, de numeroase ori. În proiectul de statut al personalului didactic, condiția pare că e mai draconică decît înainte. Trebuie vreo 14-18 ani ca un tînar cercetător de valoare să poată pătrunde prin acest prim zid legislativ. Al doilea zid legislativ e cuprins în articolul 86, alineatul 3 din Legea învățămîntului și pretinde oricărui membru al corpului didactic să fi absolvit Seminarul Pedagogic, ceea ce ar trebui să se aplice exclusiv titularizării în învățămîntul gimnazial și liceal. Al treilea zid invizibil este înăuntrul nostru. Comunitatea universitară este admirabilă, dar conservatoare. Unii vor să funcționeze ca un club închis.

Legea învățămîntului are obsesii de reglementare generală

Prof. Mircea Flonta (Facultatea de Filozofie, Universitatea București): Există o proclamare a autonomiei universitare în Legea învățămîntului. În același timp, ea conține numeroase reglementări mult prea amănunțite. De fapt, oricine poate remarca că Legea învățămîntului este o lege de mari proporții, cu obsesii de reglementare generală. Dacă o lege fotografiază chiar și o stare bună, care nu este starea învățămîntului românesc, atunci e sigur că ea împiedică schimbarea. O universitate bună nu se poate face decît cu profesori buni, or, resursele noastre în privința asta nu sînt extraordinare, iar dacă ne permitem și luxul să nu-i promovăm, să nu-i aducem în Universitate și să nu-i avansăm pe cei care sînt, într-adevăr, foarte buni, atunci este foarte clar că Universitatea noastră nu se poate dezvolta la nivelul ambițiilor declarate. Dar în Legea învățămîntului se

prevede, între altele, cum anume trebuie să se ia decizia în forurile autonome. De pildă, în cazul concursurilor pentru posturile de conferențieri și profesori, care sînt decise pentru soarta Universității, legea obligă la vot deschis. Așadar, dacă articolul privitor la acceptarea profesorilor consultanți cere ca votul să fie secret, la articolul „Promovarea conferențierilor și profesorilor“ votul este deschis. Puteți să vă închipuiți ce înseamnă asta la noi, care sîntem cum ne știm. Cei mai mulți dintre noi judecă în felul următor: eu am o părere foarte bună despre colegul meu X, care este un om cu totul onorabil, apreciez caracterul lui, mi-e simpatic, dar nu are performanțele pentru a fi conferențiar și profesor. Nu e nici o nenorocire, nu! Dar cînd chestiunea devine obiect de vot public, eu nu-mi permit să ridic mîna și să spun că sînt împotriva, pentru că asta înseamnă un gest neamical. Rezultatul este promovarea unor persoane incompetente.

Acum despre conservatorism în universități: există foarte mulți oameni care s-au obișnuit cu anumite structuri și nu sînt pentru schimbări. De pildă, o chestiune extrem de importantă în Universitate, în domeniile

Prof. Nicolae Țăran (Universitatea din Timișoara): În primul rînd, o lege este bună dacă stabilește drepturi sau obligații clare, neinterpretabile. În al doilea rînd, dacă prevede sancțiuni pentru cei care nu aplică prevederile ei. În al treilea rînd, dacă prevederile legii sînt realizabile. Legea învățămîntului nu răspunde la nici unul din aceste principii, fără de care nu se poate vorbi, de fapt, de o lege. Nu este singura în România. În al doilea rînd, cred că comunitățile universitare sînt tributare centralismului democratic și sistemului de organizare care a fost construit pe acest principiu nefericit. Practic, în universități, cartele universitare nu au rezolvat această problemă, nu există roluri clare pentru profesori, pentru studenți, nu există relații clare între „actorii“ care formează comunitatea universitară și nu există nici un fel de posibilitate de evaluare, în timp real, a ceea ce se întîmplă, pentru că nu există finalități clare.

În ceea ce privește activitatea studenților, aici, într-adevăr, există o proliferare de cursuri, există un număr de ore exagerat de mare.

În privința relației universitate-minister: lucrurile, evident, au ră-

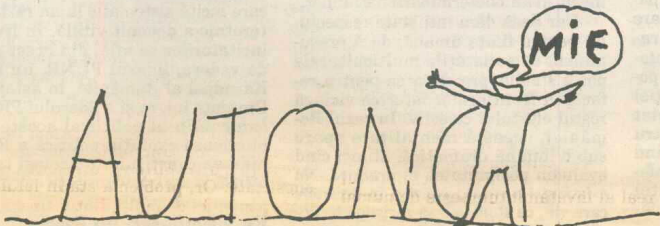
spațiul legilor care se ocupă de învățămînt, ele nu sînt corelate cu alte legi financiare. De exemplu, orice finanțist, orice contabil din România știe următorul lucru: orice instituție bugetară, dacă încasează ceva, varsă încasarea la buget. Este o lege de care se poate prevala oricînd Ministerul Învățămîntului, luînd totuși încasările înapoi. Nu e suficient, deci, să ne uităm în legile care se referă strict la învățămînt, mai ales cînd este vorba despre aspecte financiare și despre alte aspecte legale; trebuie consultate foarte bine și celelalte legi.

Într-adevăr, există o voință de stagnare în spațiul nostru universitar. Această voință de stagnare, pe care au amintit-o și colegii, anterior, este datorată și faptului că noi moștenim un corp didactic care, în mare măsură, a fost promovat și format în regimul comunist. Și atunci, chiar anumite forme de libertate și de autonomie sînt greu acceptate de cei care știu că într-un context nerestrictiv nu-și vor mai găsi locul. Mulți profesori nu vor să lase studenților posibilitatea unor opțiuni, nu vor să permită unui student să poată face două specializări, pentru că asta ar însemna mobilitate, momente de alegere și posibilitate ca el, profesorul, să nu fie ales. Din acest motiv, spre exemplu, un cadru didactic ar putea să se gîndească la faptul că e mai bine să dea note mari studenților, pentru că atunci cursul lui va fi preferat, deoarece studenții iau burse. Și adesea studentul se gîndește mai mult la bursa pe care o ia peste o lună decît la profesia pe care o va exercita peste 10 ani - și nu știu dacă îl pot acuza foarte tare de acest lucru, în condițiile în care nici cerința pentru ceea ce știe el nu este foarte bine precizată în societate. Avem și studenți care, evident, învață necondiționat. Un punct de sprijin foarte important în deschiderea și evoluția universităților - nu știu dacă în toate profesiile, dar în multe dintre ele - ar fi asociațiile profesionale capabile să recomande anumite standarde universitare și de cercetare în profesia respectivă și, în consecință, anumite curricula.

Legislația în vigoare blochează promovarea după merit

Prof. Gheorghe Gussi (Institutul de Matematică): Există la noi paradoxul că cercetătorii de la institutele Academiei, care în anumite domenii sînt mult mai buni decît cadrele didactice de la universitatea cu același profil, cîștigă pe jumătate și nu au nici măcar posibilitatea să ia două norme, cum se iau la Politehnică. Pe de altă parte, așa cum s-a spus aici, de multe ori corpul profesorilor și al conferențierilor nu a fost selectat după criteriile de merit. Sigur că în domeniile științifice sau tehnice distorsiunile au fost ceva mai mici, dar au fost și acolo. În domeniile umaniste sau economice, distorsiunile au fost considerabile. Iar legislația în vigoare blochează mobilitatea și birocrația înăbușă cele mai multe dintre inițiativele cercetătorilor. De exemplu: eu am avut un cercetător foarte bun, care lucra cu un profesor german. El fusese la el în Germania, avea lucrări publicate în reviste bune. Cercetătorul nostru voia să-l aducă pe profesor în România două săptămîni, să stea neamțul liniștit aici, să n-aiă nici o altă treabă decît să lucreze cu el. Dar i s-a spus: „Dacă vine, trebuie să iscălească un angajament că rezultatul lucrării aparține Academiei“. Bineînțeles că totul a căzut baltă.

Alt caz: doi cercetători de la mine obțin un grant în al cărui program figura participarea la un congres în

umaniste îndeosebi, este realizarea unui sistem elastic care să-i permită unui student motivat și capabil să facă, în aproximativ 5 ani de zile, în 10 semestre, două diplome. Adică nu e normal ca cineva să studieze, de exemplu, numai filozofia. În alte părți nimeni nu studiază numai filozofia. În mod normal, într-o facultate din Universitatea din București - Facultatea de Filozofie este o excepție din punctul acesta de vedere - media este de 40-50 de examene. Dacă dumneavoastră adunați încă 40-50, atunci ideea că cineva poate să facă în paralel două facultăți devine pur și simplu un drept irealizabil. De ce se întîmplă așa? Pentru că fiecare curs este ocupat de anumite persoane și această schimbare ar însemna accentuarea competiției dintre profesori. Acum se vorbește despre sistemul de „credite reale“, dar vreau să spun că nu am observat nicodată interesul multor colegi pentru schimbări de acest gen. Universitatea n-ar trebui să fie o federație de facultăți închise, ci o unitate intelectuală vie, cu comunicații, îndeosebi în domeniul umanist.

Ultima chestiune pe care aș vrea doar să o semnaliez este că, pentru viața de fiecare zi a Universității, statutul personalului didactic este chiar mai important decît Carta universitară, cu atât mai mult cu cît, în multe cazuri, cartele au fost deja adoptate.

Corneliu Apostol Stănescu (Facultatea de Fizică): A fost o teamă a noastră reală că Legea învățămîntului va fi alterată de regulamente. Dacă legea era mai laxă sau mai scurtă, aceste regulamente puteau, ele, face legea. Pe de altă parte, în statutul personalului didactic a fost prevăzută că cei care predau de un număr de ani nu mai au nevoie să-și dovedească abilitățile pedagogice, pentru că le-au dovedit deja.

mas confuze, autoritatea universității este de fapt anulată; practic, ea nu se poate manifesta și nu se poate vorbi despre autonomie în termeni proprii. Nu se poate vorbi despre autonomie atîta vreme cît ministerul intervine nu numai prin reglementări, ci intervine decizional în nenumărate momente ale vieții universitare.

Prof. dr. ing. Virgil Popescu (Institutul de Construcții București, Facultatea de Hidrotehnică): În ce-i privește pe cei care vin în Universitate din exterior, eu cred că este bine să ne asigurăm, prin statut ori lege, că ei au o anumită pregătire didactică. Nu cred nimerit să-i aducem unui student în față, la o prelegere, un om care nu a ținut o prelegere în viața lui. Deci aceasta reprezintă o modalitate de protecție a nivelului de predare.

Carta universitară poate compensa insuficiențele legii

Prof. Gheorghe Ștefan (Universitatea „Politehnică“ București): Eu vedeam Carta universitară ca pe o modalitate prin care, la nivelul fiecărei universități, să se poată compensa insuficiențele Legii învățămîntului. Și orice universitate își poate permite să introducă în Cartă ceea ce legea nu interzice. Eu vă dau un singur exemplu: legea nu interzice ca o facultate să aibă personalitate juridică. Nu vă dați seama ce efecte fabuloase poate să aibă în raporturile de putere, în interiorul unei universități, faptul că decanul are drept de a semna în bancă...

Din păcate, după știința mea, și mai ales în Institutul Politehnic, această libertate permisă de posibilitatea Cartei universitare nu a fost folosită.

Pe de altă parte, chiar dacă anumite inițiative foarte bune au apărut în

autonomia universităților

Cehoslovacia sau în Germania. Deci ei au primit *grant*-ul sub forma unui contract din partea Academiei Române și cei doi cercetători. Ei se duc în străinătate, Curtea de Conturi dă însă avizul abia după data la care trebuia să se țină congresul și susține apoi că nu decontează banii fiindcă avizul l-a dat ulterior! Numai că cercetătorii nu au făcut contractul cu Curtea de Conturi, ci cu Academia.

Ce să mai spun despre mentalitatea deplorabilă a personalului administrativ, care încă socotește că poate să facă orice cu acești „nenorociți” de intelectuali! Pe de altă parte, de la un anumit nivel de știință nu se mai pune problema testării talentului pedagogic, așa cum s-a spus aici. Am predat și eu în diferite universități din străinătate și n-am auzit vreodată ca un membru al corpului didactic, fie că-i profesor, conferențiar ori asistent, să fi urmat o pregătire pedagogică specială.

Noi trăim în bună măsură acum din burse date de străini, nu de români. Dar, de obicei, universitățile străine încearcă să-i păstreze pe cei mai buni – și este inevitabil. Tinerii sînt foarte sensibili la aceste lucruri. Foarte mulți tineri talentați au plecat în străinătate, unde au obținut burse de doctorat, mai ales în America. Foarte mulți nu au mai revenit sau nu vor mai reveni. Dacă aceste situații nu-și găsesc o rezolvare, va fi grav. O țară nu poate să piardă timp de 10 ani de zile tineretului ei cel mai bun. Unii se deprofesionalizează, alții se duc în altă parte, iar procesul va continua dacă nu va exista o dorință politică de a schimba legislația în acele puncte care să favorizeze selectarea, păstrarea, promovarea meritului.

M.F.: Asta este problema centrală: *faptul că noi nu sîntem în stare să promovăm performanța*. În toate țările sărace, elita intelectuală, științifică, pleacă. Vreau să vă spun că în toate domeniile, nu numai în matematică, toate marile universități americane dau aproape jumătate din bursele de doctorat pentru studenții din străinătate. Ei bine, chiar și la Filozofie, cei care trimit dosare și au, de pildă, o lucrare foarte bună, care atrage atenția, sînt chemați insistent de diferite universități. Și vă întreb: cîți dintre acești tineri se reîntorc? Se reîntorc, în esență, în afara cazurilor excepționale, legate de probleme de familie etc., doar cei înfrînți. Adică cei care nu obțin o poziție.

Ana Sîncăi (GDS): Biblioteca Institutului Pedagogic fiind o instituție cu personalitate juridică, direct dependentă de Ministerul Învățămîntului, are cont valutar din 1993. Din anul 1994, deci la numai un an diferență, din această valutar nu mai avem voie să folosim decât pentru abonamente la

reviste și pentru procurare de cărți prin intermediari. Nu mai avem voie să plătim nici taxe de participare la manifestări științifice, nici deplasări, nici cotizație la asociații internaționale. Învățămîntul este extraordinar de precar, este doar în vorbă „prioritar” – una spunem, alta facem – și ajungem la o situație asemănătoare celei de dinainte de 1990.

Desigur, Legea statutului personalului didactic este extrem de importantă. Acum ea este definitivată la comisia de la Camera și am înțeles că va fi votată foarte repede, deoarece creditul oferit de Banca Mondială prin contractul cu Ministerul Învățămîntului nu se va derula decât dacă va fi votată Legea statutului personalului didactic, deci nu va fi „statut” în sensul propriu al cuvîntului, ci lege.

G.S.: Eu știu că statutele și le dă grupul social care va fi sub incidența acelui statut. De aceea, mi se pare absurd ca statutul cadrelor didactice să fie votat și fixat în Parlament, cînd el trebuie fixat de cadrele didactice. Din păcate, în România nu există o organizație suficient de puternică, de coerență și de bine încheată care să poată impune aceste cerințe.

V.P.: Referitor la bugetul învățămîntului: bugetul alocat învățămîntului este de 4,01% din PIB. Pe de altă parte, Legea învățămîntului are un articol care spune: „Tot ce se cîștigă extrabugetar rămîne la universități și nu afectează bugetul de stat corespunzător (...)”. Or, acele sume extrabugetare sînt de 168 miliarde și vor rămîne la universități. Numai că aceste 168 de miliarde s-au introdus în bugetul de 4%, ceea ce este contrar legii. Asta înseamnă 0,2% din PIB, deci bugetul real al învățămîntului este de numai 3,81%.

Prof. Marius Smighelschi (rector al Institutului de Arhitectură): Mie mi-e neclar dacă, pînă la urmă, aceste carte universitare or să servească la ceva sau nu. Problema cea mai dificilă este că echivalentul lui „Pînă la Dumnezeu te mîncîc sfinții” este „Pînă la lege ne vor mînca cele 70 de regulamente”. Aș vrea să vorbim însă și despre inviolabilitatea spațiului universitar.

La rediscutarea Legii învățămîntului, Comisia pentru învățămînt a Camerei Deputaților a propus un articol privind inviolabilitatea spațiului universitar, ceea ce din nou s-a respins, după ce propunerea mai fusese respinsă la prima votare a legii.

Numai discuția critică înființează comunitatea universitară

Cristian Preda (GDS): După opinia mea, comunitatea științifică poate fi

descrișă ca fiind acel corp care se formează într-un mod constant, prin ajustarea directă a comportamentelor unor cercetători la comportamentele, teoriile și ideile pe care le susțin cei care fac parte din această branșă. Nici un fel de comunitate științifică nu poate fi înființată prin decret și nici un statut venit din afară nu poate crea o comunitate științifică. Comunitatea științifică este un corp care se formează în mod spontan, ea nu poate fi „secretată” – și, din acest punct de vedere, intrarea noilor veniți în comunitatea științifică este un lucru extrem de dificil.

Acum, poziția tinerilor care au fost evocați aici, care își fac studiile în străinătate etc.: poziția tinerilor față de comunitatea științifică nu cred că trebuie judecată în termenii folosiți aici, iar problema nu este exclusiv financiară sau legată de eventuale aprecieri morale. Eu cred că această ieșire a tinerilor din comunitatea științifică românească trebuie legată de absența de la noi a unicului mecanism care permite comunității științifice să se constituie și să funcționeze. Dar unicul mecanism sau instrument de care dispune comunitatea științifică pentru a se constitui este ceea ce se cheamă discuția critică, bazată pe argumente raționale. El e singurul care face dintr-o comunitate științifică un lucru bun și care îi permite să existe și să evolueze. În afara acestui instrument, cînd e vorba de aprecieri personale, comunitatea științifică nu există de fapt. Nu cred că ceva se poate substitui acestei discuții critice, bazată pe argumente, în funcție de principii. Acest lucru trebuie recunoscut cu onestitate. Or, problema stă în felul următor: la fel ca mulți dintre tinerii care merg în străinătate, și eu m-am întors în România nu pentru că am eșuat în încercarea de a obține un post acolo, nici pentru că aș vrea să fac aici lucruri absolut senzaționale sau să schimb lucrurile. M-am întors din cu totul alte motive, sperînd – și am greșit aici – că se va constitui o asemenea comunitate științifică într-un domeniu de care încerc să mă ocup, dar, din păcate, nu s-a întîmplat așa ceva. Problema tinerilor care pleacă în străinătate și se întorc în România este legată esențialmente de acest mecanism. Lipsa unei comunități științifice adevărate îi determină pe tineri să se expatrieze. Cunoșc cazuri ale unor cercetători

tineri care s-au întors în țară și n-au fost măcar întrebați de cei cu care lucraseră pînă atunci sau de colegii lor din institutele de cercetare cu ce anume s-au ocupat.

G.G.: În lumea științelor exacte există criterii relativ obiective pentru aprecierea cercetătorilor, cum ar fi publicarea în anumite reviste. Aici acceptarea e un lucru dificil. Deci acolo unde a existat o școală care a avut cît de cît valoare, există o comunitate științifică, oamenii știu ce au făcut și ce nu. Dar sînt, desigur, și domenii în care nu există cu adevărat o școală – aceasta se întîmple în special în științele umane, unde anii comunismului au dus la o distorsionare extraordinară. În aceste cazuri, anumiți oameni cu responsabilități în domeniul universitar sau în cercetare nici nu sînt interesați să știe că se poate face și altceva, pentru că ei personal nu sînt capabili să facă altceva.

C.P.: Eu tocmai asta voiam să spun: că lucrul cel mai important rămîne discuția bazată pe argumente raționale. Veți fi de acord probabil, de asemenea, cu mine că și în elaborarea unei legi acest mecanism de discuție rațională este decisiv – dacă se dorește o lege bună.

Autonomia trebuie gîndită de Universitatea însăși

M.S.: Mie mi s-a părut foarte utilă discuția. Rezolvarea problemei autonomiei universitare angajează în mod clar viitorul națiunii. Autonomia universitară este singurul fel în care comunitatea universitară se poate integra în fluxul comunității științifice internaționale. Fără autonomie universitară, cu o conducere de tip birocratic, care să aibă nu numai puterea, ci și ideile – mai bine zis, puținătatea de idei concentrată la virful piramidei –, Universitatea se sufocă. Cum avem nevoie de aer, așa are nevoie Universitatea de autonomie. Spre a fi valabilă, autonomia însă trebuie gîndită, fără îndoială, chiar de Universitatea însăși. E momentul în care Universitatea trebuie să își ia soarta în mîinile ei și să lupte pentru ea. Și să lupte chiar în interiorul Universității împotriva remanențelor acestei jumătăți de secol, care sînt difuze în ansamblul comunității românești.

A rezumat ANDREI CORNEA

INSTITUTUL EUROPEAN

Str. Cronicar Mustea nr. 17
C.P.: 161 • cod 6600 • Iași

În colecția

Albion Books

au apărut:

- R. STEVENSON, *The British Novel since the Thirties*
- S. PÂRVU, *The Behaviorist Prose*
- M. PÛTZ, *The Story of Identity. American Novel of the Sixties*
- I.A. PREDA, *English Romantic Poetics*

În pregătire:

- H. PILCH, *English Morphology*

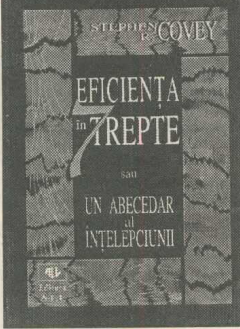
Comenzi și informații la sediul Editurii:
Tel. 032-127311 • Tel.-FAX: 032-230197

Grupul Editorial All

Carol Knappe 20, sector 1 –

Eficiența în 7 trepte.
Un abecedar al înțelepciunii
(The Seven Habits of Highly Effective People)
de Stephen R. Covey

O carte tradusă pînă acum în 26 de limbi; peste 4 ani în topul celor mai vîndute titluri din SUA. Un succes despre cum poți deveni un om de succes în viața personală și profesională.

320 pagini, 5.950 lei

CRONICĂ PLASTICĂ

ERWIN KESSLER

Schimbarea la prefață

Atunci când ceva nu merge, în politică sînt schimbate guvernele, iar în fabrici directorii. În muzică se schimbă casa de discuri, în literatură editura, iar în artă galeria sau, cînd nu se poate face asta, se schimbă măcar rama tabloului. Rama sau prefața, așa cum face Sorin Dumitrescu în cazul recentei expoziții Mihai Horea*, pe care o prezintă la Catacomba sub auspiciile teoretice ale unor inovații „de program” conținute în textul-argument intitulat „*Tocirea roșului*”. Roșul este problema lui Mihai Horea, așa cum altădată stîlpul era problema lui Horia Bernea. Cu această expoziție, Catacomba continuă tipul de discurs pe care și l-a asumat dintru-nceput, propunînd artiști „serioși”, cu un proiect existențial și plastic bine definit, de la care nu se abat și pe care-l continuă triumfători, fără să facă vreun compromis cu realitatea pusă între paranteze, abținîndu-se de la orice oportunism ideologic ori estetic. Și pentru că lucrurile să fie clare, la fel ca în cazul altor expoziții din adîncuri (retrospectiva Marin Gherasim, Mircea Muntelescu etc.), tablourilor le sînt adăugate panouri pe care sînt expuse schițe, note de lucru sau considerații generale care arată, cu prisosință, că artistul „și bate capul”, nu trîntește o pată de culoare decît după ce calculează îndelung, reflectînd adînc asupra opțiilor, filozofiei, teologiei și alchimiei cromatice, blindîndu-și demersul cu formule absconse și desene complicate. Nici la acest capitol expoziția Mihai Horea nu marchează o diferență, expunerea „laboratorului” și a procesului creator împreună cu rezultatele acestuia, tablourile, reprezentînd o modalitate (predilectă la Catacomba) de transfigurare a detaliilor tehnice ale meseriei într-o adevărată mitologie neo-romantică a genului creator. Atunci, care este detaliul care face ca această expoziție să fie „unică în contextul expunerilor de pînă acum” (poate „expozițiilor”, căci „expunere” înseamnă altceva, chiar și la plural)? Potrivit organizatorilor, neobișnuitul prezenței lui Mihai Horea la Catacomba constă în modernismul său, manifestat printr-un „esențialism cromatic” (subliniere S.D.) de factură „conceptualistă”. Așa să fie oare?, se pot întreba toți cei ce cunosc evoluția galeriei Catacomba și fixismul neo-traditionalist al ideologiei sale explicite? Oare candela Catacombei luminează finalmente și inadvertențele dintre edificul teoretic pe care îl apără și ilustrațiile artistice ale acestuia, inadvertențele semnificate și analizate, în mai multe rînduri, chiar în această rubrică? Nici gînd. Cum era și

fierea, în loc să aprofundeze cauzele evidentei sciziuni dintre limbajul plastic și discursul teologic, ideologul galeriei se dedă, cu o gravitate extremă, unei banale șmecherii, aceea de a supralicita matricea modernistă a artistului invitat, făcîndu-l mai aparte decît este în peisajul artei autohtone, tocmai pentru a demonstra, în subsidiar, că și acesta, un modernist sădea de din păcate, „neștiut și neglosat încă de istoricii artei moderne”, subl. E.K.), produce o imagine, o operă „cîtuși de puțin aniconică” (subl. S.D.), înțîlnindu-se astfel – mirabil! – chiar cu clienții fideli ai Catacombei, atît de ortodocși la față. Numai că uimitorul mariaj este „aranjat”, turnura teoretică părelnic realizată la Catacomba fiind urmarea unui simplu defect de optică, de pre-față. Chiar dacă pictează non-figurativ, Mihai Horea nu aparține aceluia modernism la care face referință teoreticianul galeriei. Moderniștii abstracti, fie ei din primul val (Mondrian, Malevici, Kandisky) sau din al doilea (Yves Klein, Mark Rothko, Barnett Newman etc.), au gravitat întotdeauna împrejurul culorilor supra-saturate, exaltîndu-le plenar. Pînzele lor exhibau pigmentul din stratul de culoare (neted și subțire, în majoritatea cazurilor), adică semnificat cromatic, în timp ce în lucrările lui Mihai Horea se etalează masa, densitatea fizică a corpului păstos al culorii (adică semnificat, suportul „carnal” al acesteia). Lui Mihai Horea îi este străină acea nevroză cromatică definitorie pentru modernism. În ciuda fixației tematice pentru o anumită culoare, el are o adevărată alergie la roșu, la roșul-roșu, pe care îl siluiește în fiecare tablou, lăsîndu-l fără simțire, ca pe un terci rozaliu amorțit, repugnant ochiului, minții și chiar stomacului. În tablourile sale, Mihai Horea „rezolvă” mai degrabă genul de probleme ce-l preocupau pe Monet în cunoscutele „*Impresii*” („*Răsărit și Apus de soare, Tamisa în ceață* etc.) și în ultimii *Nuferi*, dar nu avansează nicidecum în zona obsesiilor lui Mondrian sau Malevici, în care nu se poate pătrunde decît cu curajul de a înfrunța culorile în stare pură. Dimpotrivă, Mihai Horea „dizolvă” întotdeauna ceva în tablourile sale. Poate o prea mare cantitate de „zahăr”, care le face să arate ca niște imense crăcițe cu dulceață detrandafir clocotind – de mulți ani – la foc mic. Fără doar și poate, în pictura lui Mihai Horea este vorba despre rafinement, prețiozitate și un anumit soi de profunzime. Dar și de precaritate, atunci cînd demersul său este raportat tocmai la principiile moderniste. În fapt, opera sa pare un

gen de „op-art” realizat cu mijloace post-impressioniste. Nici urmă din conceptualismul pe care i-l conferă, cu larghețe, „prefațatorul”, întrucît tablourile sale nu reprezintă, ca în conceptualismul esențialmente serialist, verigile aproape identice ale unui lanț care – el singur, ca un tot – ridică sau chiar rezolvă o problemă inaccesibilă fiecărei verigi în parte. Chiar dacă toate tablourile expuse acum de către Mihai Horea propun o asemănătoare deplasare spre (sau dinspre) roșu, ele nu se încheagă într-o serie care să le uniformizeze ca semnificație; din contră, savant și obsedat elaborată, fiecare lucrare în parte rezolvă unica și irepetabilă problemă a unui anumit roșu. Yves Klein, abuziv desemnat în „prefață” drept genul proximal al operei lui Mihai Horea, marchează în realitate tocmai diferența specifică. În lucrările sale este expusă mereu aceeași problemă de albastru, la fel cum Soulages (alt exemplu drag prefațatorului), Fritz Kline sau Hans Hartung de negru. Tipic moderniști, respectivi artiști nu au modulul, nu au lucrat niciodată pe, ci în culoarea favorită, menținîndu-i calitățile ireductibile și puritatea absolută, așa cum îi stă bine oricărui principiu (iar modernismul poate fi definit prin principiile sale). Ei au „lucrat” la alte dimensiuni ale impactului culoare-lume la morfologie, la medium etc. Pictînd clasic, cu pînza, ori ne-convențional, cu femeii goale muiate-n culoare și puse să „ștampileze” pînza, Yves Klein a rămas, în permanență, adeptul aceluiași, identic albastru, nu doar al aceleiași culori. Modularea s-a produs doar la nivelul sintaxei cromatice, nu și-n semantica sa. Or, Mihai Horea, prin suprapuneri, diluări și juxtapuneri cromatice (ce-i drept, prodigioase) alterează chiar esența roșului, îl pune la discreția unor relații ce-i modifică însuși semantismul originar, uneori făcîndu-l chiar să pară altceva decît roșu (în lucrări precum *Investigație în roșu, Roșu posibil, Roșu spre final* etc.). Nu este vorba aici că artistul face greș ceea ce face; semnificativ este că nu face ceea ce crede organizatorul expoziției. Face altceva: lucrează nu înăuntrul culorii (în sensul din ea, în intensiunea ei simbolică, atît de consistentă în cazul roșului), ci în pastă, adică în extensiunea ei, pe dimensiunea tactică, senzorială, corodînd, alienînd personalitatea culorii alese, impersonali-

zînd-o astfel și nicidecum „impersonalizînd-o” (alt barbarism „anastasiot”, din specia „imbisericirii”). La urma urmelor, Mihai Horea este un inofensiv: el este consumat, mincat de roșul cu care poartă o luptă seculară ce durează – poate – chiar de patruzeci de ani și în care se înecă destul de neconvîngător ca dramatism pictural propriu-zis. Mitologizîndu-l, Catacomba așază, ca întotdeauna, un vector religios asupra unui travaliu respectabil, cumsecade, dar lipsit de eroism, înfățișînd munca pe orizontală a lui Mihai Horea drept o „luptă cu roșul”, asemănătoare „luptei lui Iacob cu îngerul” (!!!). Poezia ieftină este cu atît mai jenantă cu cît, privind lucrările leșioase ale septuagenarului, ai senzația că în timpul lucrului acestea i-au căzut de pe șevalet pe podea, artistul continuînd să picteze, fără probleme, peste stratul de praf încorporat cu acea ocazie tristei suprafețe. La fel, aura geniului ce scormonește în permanență după esențe, alimentată copios cu paginile manuscrise, basculează fără voie în efectul invers, atunci cînd descifrezi, în dosul sofisticatei „ars combinatoria” a artistului, notații precum „triptic pentru expoziția aniversării colectivizării” (29), „1907, Prefigurarea unui ideal” (31) sau precizări tehnice de genul „Liniile subțiri cu griuri calde. Cele groase cu reci” (26), care, în inocența și simplitatea lor meșteșugărească, pot să aparțină oricărui artist ce-și compune lucrările după rețetă. Este admirabilă străduința ideologului Catacombei de a-și deschide ochiul dinăuntru, al „minții”, dar, pare-se, acest efort este atît de mare încît îl obligă să-și închidă ochiul din afară, al pictorului, făcîndu-l să rateze realitatea propriu-zisă a operei prezentate, numai și numai de dragul unor artificii teoretice. Paradoxal, nu Mihai Horea este „modernistul” care sparge canonul neo-traditionalist al Catacombei, ci imensa majoritate a artiștilor expuși acolo au fost, într-un fel sau altul (dar întotdeauna în esența lor plastică), moderniști. Pentru a fi demontată „falsa prejudecată” (sic!) ce planează asupra galeriei Catacomba, ar fi trebuit să se schimbe ceva la față, nu la prefața expozițiilor. Dar vrea cineva asta?

*Expoziția comentată mai sus s-a închis săptămîna trecută, în locul ei venisîndu-se, la Galeria Catacomba, expoziția „Joane și dolorism” (N.R.)

Filmul *Stare de fapt* al regizorului Stere Gulea a cîștigat Marele Premiu al Festivalului de film de la San Marino („Cinema e storia”)

Află la prima sa ediție, festivalul, condus de regizorul Carlo Lizzani (care timp de 10 ani a fost directorul Festivalului de film de la Veneția), este dotat cu două premii: Targa d'oro (marele premiu), cel care a fost atribuit filmului *Stare de fapt*, și Targa municipalității San Marino, cîștigat de filmul *Richard al III-lea* (film distins cu Ursul de argint la Festivalul de la Berlin). Juriul a fost compus din nume de prestigiu ale cinematografilor și criticii de film europene: Pascale Jaccio, Giuliano Montaldo, Fons Rademakers, Ugo Zatterin, Carlo Lizzani. Motivația juriului: „dezvoltarea legăturii între redarea creativă și evocarea istorică cu cea mai înaltă demnitate a stilului și cel mai intens patos moral”. La concurs au mai participat, printre altele, filme de Andrzej Wajda (Polonia), Richard Lanraine (Anglia), Sebastien Grall (Franța). Reamintim că filmul *Stare de fapt* narează un episod inspirat dintr-un fapt real, petrecut în timpul evenimentelor din decembrie 1989, și a fost distins cu cinci premii UCIN: pentru cea mai bună regie (Stere Gulea), cea mai bună imagine (director de imagine Vivi Drăgan-Vasile), cea mai bună coloană sonoră (ing. Horia Murgu), cel mai bun rol principal feminin (Oana Pelea) și cel mai bun rol secundar masculin (Răzvan Vasilescu). (I.A.)

Adevărul

literar și artistic nr. 314

- Din Cartea Albă a securității scriitorilor vol. 2
- În 1988 Mircea Dinescu, Aurel Dragoș Munteanu, Octavian Paler, Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, Gabriel Dimisianu, Dan Deșliu, Mircea Iorgulescu au protestat într-o scrisoare contra diciturii lui Ceaușescu (stenograma discuției celor opt și alte documente din Arhiva Securității)
- Alexandru Condeescu: Un infern al mizeriei
- O ciocnire care a zguduit lumea literară: Tristan Tzara contra lui André Breton
- Europenii de la „Ramuri”
- Arșavir Aterian despre arghirofilie: „Dă-i, dragă, dă-i cit vreal”
- „Doi răstigniți pe o singură cruce” – poem de Marta Petreu

Editura Humanitas
vă invită la standul său de la
Salonul de carte „Ecumenica”
10-14 aprilie 1996
Sala Radio – București

15% reducere de preț
pentru toate cărțile Humanitas

Program de lansări
• miercuri 10 aprilie, ora 17.30 –
Baraba de Pär Lagerkvist,
prezintă Tudor Octavian
• joi 11 aprilie, ora 17 – *Manual de greacă veche* de Ana Felicia Ștef,
prezintă Grăte Tartler
• joi 11 aprilie, ora 17.30 –
Evangelii apocrife, prezintă
acad. dr. C. Bălăceanu-Stolnic

un radio actual

TALK-SHOW-uri LIVE

În fiecare zi,
de luni până vineri,
puteți audia la Radio Total,
între orele 22,00-24,00:

Luni: Față în față cu vecinul –
IRINA CORBU
Marți: Căinele de pază –
CORNEL NISTORESCU
Miercuri: Punct și virgulă –
CARMEN BENDOVSKI
Joi: Fiți întreprinzători –
ADRIAN DUMITRIU
Vineri: Taxiul de noapte –
N.C. MUNTEANU

În ziua de miercuri 12 Nisan/5 aprilie 30 A.D., Iisus își vestește ucenicilor, cu exactitate de astă dată: „Știți că peste două zile va fi Paștile și Fiul Omului va fi dat să fie răstignit” (Matei, XXVI, 2). După scena, de asemeni simbolică și premonitorie a turnării pe creștetul Învățătorului a mirului de nard din vasul de alabastru, Iuda iese bombănind din casa lui Simon din Betania – unde se petreceau toate acestea – și, ajungând înaintea preoților, rostește cuvintele fatidice: „Ce voiți să-mi dați și eu îl voi da în mâinile voastre?”. Prețul fixat, 30 de arginți, a devenit, de atunci, prețul trădării.

Cina cea de taină

Joi seara, 13 Nisan, are loc **Cina cea de taină**, socotită îndeobște ca anterioară cu o zi ospățului pascal propriu-zis. Iisus avertizează pentru ultima oară ucenicilor: „Adevărat grăiesc vouă, că unul din voi mă va vinde”. Întristarea și stuporearea cresc, ucenicii începând să întrebe, fiecare, cu o mișcătoare nedumerire: „Oare nu cumva sint eu, Doamne?”. Răspunsul este învăluit: „Cel ce a întins cu mine în blid, acela mă va vinde”, dar adaugă amar avertizator: „Fiul Omului merge precum este scris despre El. Vai însă celui om prin care Fiul Omului se vinde! Bine era de omul acela dacă nu se năștea” (Matei, XXVI, 23-25).

În Matei, întrebării ipocrite a lui Iuda: „Nu cumva sint eu, Învățătorule?” i se răspunde clar: „Tu ai zis”, dar în Ioan, după ce Iisus îl indică oarecum indirect pe Iuda – oferindu-i o bucăciță de piine –, rostește scurt: „Ceea ce vrei să faci, fă degrabă”. Acesta iese.

Evangheliile sinoptice reproduc toate aproape identic cuvintele de instituire a ritului central al creștinismului, „taina tainelor” (Pseudo-Dionisie, sec. V-VI), „taina finală” (Nicolae Cabasila, sec. XIV), adică împărțania sau euharistia: „Iar pe cînd mincau ei, Iisus, luînd piine și binecuvîntînd, a frînt și dînd ucenicilor, a zis: **Luafți, mincați, acesta este trupul Meu. Și luînd paharul și mulțumînd, le-a dat, zîcînd: Beți dintru acesta toți, că acesta este sîngele Meu, al Legii celei noi, care pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor. Și vă spun vouă că nu voi mai bea de acum din acest rod al viței pînă în ziua aceea cînd îl voi bea cu voi în împărăția Tatălui Meu”** (Matei, XXVI, 26-30). În Luca adaugă: „Acesta să faceți spre pomenirea Mea”. De aceea, euharistia se mai numește „taină împărăției lui Dumnezeu”.

Taina: simbol și realitate

O taină nu poate fi explicată sau definită. Biserica învață că „piinea și vinul sint schimbate în Trup și Singele lui Hristos, ce s-au dat la Cina cea de Taină”. Realitatea prefacerii darurilor – a piinii și a vinului – în însuși Trupul și în însuși Singele lui Hristos nu poate fi asimilată nici unui act magic și nici unui simbolism exterior al „asemănării”. Catolicii consideră că prefacerea are loc în timpul formulei „săvîșirii tainei”, adică al rostirii de către preot sau episcop a cuvintelor de instituire de mai sus: „Luafți, mincați...”, „Beți dintru acesta toți...”. Altfel spus, pînă la formula de consacrare, pe disc se află numai piine și în potir numai vin, iar după rostirea formulei, numai Trup și Sînge. Ortodocșii consideră că sfințirea Darurilor se săvîșește în tot timpul Liturghiei, al cărei fir esențial trece prin

cuvintele de instituire urmate de invocarea **desăvîșitoare** a Sfîntului Duh (epicleza). (Surprindem aici, pe de o parte, nuanța filioquistă, a catolicilor, și, pe de alta, aceea pneumatologică, a ortodocșilor). În plus, încercarea de explicare rațională a Tainei, cu ajutorul unor concepte aristotelice de „substanză” și „accident”, în cadrul unei doctrine a transsubstanțierii („substanză” care se schimbă, în timp ce „accidentele” persistă), este neacceptată de ortodocși.

Dincolo de aceste deosebiri teologice, determinate mai ales de încercarea de a descifra rațional (i.e. aristotelic) paradoxul tainei, euharistia ridică frontal două mari probleme: aceea a **timpului liturgic** și aceea a dialecticii simbolului

tendință care parcă nu percepe căderea ontologică operată prin timp și fixează momentul anume (întrucîtva magic) al consacrării. În realitate, fără ca timpul cel vechi (al creației) să dispară cu totul, intervenția Duhului Sfînt în lumea creată naște un alt timp: timpul liturgic, al jertfei și răscumpărării. A fi în acest timp înnoit înseamnă a fi în Duhul Sfînt; iar scopul Euharistiei nu este atît prefacerea piinii și vinului, ci a ne face, prin aceasta, **părtași cu Hristos**.

Euharistia este astfel o taină ce nu poate fi descoperită și explicată în categoriile „lumii acesteia”: a timpului, a substanței, a cauzalității etc. Ea se descoperă **credinței**, conchide Schmemmann.

CEZAR BALTAG

Înviere. Euharistie

„Răstignire”, broderie, minăstirea Putna (1500)

sacru. Ambele au fost analizate de Alexandre Schmemmann în cartea sa **Taina Împărăției** (trad. rom. de pr. Boris Răduleanu, editura „Anastasia”, f.a.). Să începem cu a doua, aceea a raportului identitate/alteritate în cadrul actualului de simbolizare: „Există o deosebire radicală – spune Schmemmann – între înțelegerea actuală a simbolului și înțelegerea lui inițială; acum simbolul este preînchipuire – un semn ce aparține altuia, care nu există în mod real în acest semn. În noțiunea inițială de simbol, în schimb, simbolul este descoperirea și prezența altuia, a unui altul real, care nu poate fi descoperit decît în simbol...” (v. **Taina Împărăției**, pp. 44-45). Așadar, „simbolul” este văzut ca prezență reală a realității simbolizate, așadar, act de simbolizare în care simbolul însuși și realitatea simbolizată **coincid**. Acest simbolism de „credință”, prin care referința vizată este făcută **prezență reală** („Acesta este Trupul Meu”, „Acesta este Singele Meu...”), nu are nimic de-a face cu slăbirea și denaturarea simbolului în cadrul unor teorii, antice sau moderne, ale „analogiei” ori „substituirii”.

Doctrina consacrării și „transsubstanțierii” prin „formula săvîșirii tainei”, adică întrebarea **cum și cînd** devin piinea și vinul Trupul și Singele lui Hristos, ridică problema timpului. Există tendința spiritualistă, spune Schmemmann, care identifică timpul cu răul (idee de sorginte gnostică, n.n.) și consideră că sfințirea are loc în afară de timp; și tendința activistă, după același,

Golgotha

După Cină, și după cîntarea imnurilor de mulțumire (**Hallel**), Iisus își ia ucenicii, străbate orașul, trece valea Kidronului – era lună aproape plină – și urcă la grădina Ghetsimani din Muntele Măslinilor, unde își lasă discipolii să privegheze, iar el se depărtează „ca la o aruncătură de piatră”, cade în genunchi și începe a se ruga „cu lacrimi de sînge”: „Și mergînd puțin mai înainte, a căzut cu fața la pămînt rugîndu-se și zîcînd: **Părinte Meu, de este cu putință, trecă de la Mine paharul acesta! Însă, nu precum voiesc Eu, ci precum Tu voiești**”. Sint momente agonice, mai teribile chiar decît calvarul care se apropie. Ucenicii sint cuprinși de un somn de neînvinș. Petru se va lepăda de El în noaptea procesului de trei ori și nu își va aduce aminte decît la cîntatul cocoșului de faptul că Iisus îi prevestise cu cîteva ore mai înainte aceasta. În fața morții, așadar, Iisus se află omeneste singur.

Au urmat arestarea, pe munte, la lumina torțelor, apoi procesul, batjocorirea, răstignirea și moartea. Despre toate acestea s-au scris mii de cărți. Aproape toate au remarcat ciudatul curs al procesului. Dacă în Sanhedrin, în lipsă de probe și martori necontradictorii, Iisus este acuzat de ceea ce, în urma unei întrebări abile a lui Caiafa, putea trece în ochii evreilor drept o crimă de lez-divinitate (afirmarea propriei dumnezeiri), înaintea lui Pilat acuzația aceasta se transformă într-un delict de lez-maiestate (prea puțin grav pentru evrei, dar atîrînd netăgăduit mai greu în talerul justiției romane). Dar și acest lucru este pe punctul de a nu reuși. Pilat încă ezită să ia o hotărîre și dorește să-l elibereze pe învinuit, conform unui obicei evreiesc de Paști, acela de a grația un condamnat în ajun de mare sărbătoare, dar mulțimea agitată, și chiar amenințătoare, cere, scandînd „**Răstignește-l!**”, condamnarea și executarea lui Iisus potrivit unui crud obicei roman.

Cele șapte cuvinte înainte de moarte

Despre ultimele cuvinte rostite pe Cruce s-au scris, iarăși, biblioteci întregi. Dacă „**Eli, Eli, lama sabahtani**”

reprezintă punctul de maximă însingurare și durere a lui Iisus, în schimb „**Adevăr îți grăiesc ție, azi vei fi cu mine în Rai**” este replica celui care a învins de pe acum moartea, a adevăratului Răscumpărător. Altea două replici o încredințează pe Maria, mama sa, celui mai iubit dintre ucenici, apostolul Ioan, viitorul evangelist: „**Femeie, iată fiul tău**” și „**Fiule, iată mama ta**”. „**Mie sete**”, suspin sîrșit, afirmă omenitatea lui Iisus Hristos și va constitui un argument puternic împotriva monofiziților, iar „**Părinte, în minile Tale îmi dau duhul**”, dimpotrivă, altea dumnezeiască a Fiului. „**Săvîșitu-s-a**” pare surisul aproape senin cu care Dumnezeu însuși părăsește lumea, după ce a împărțit soarta nefericirii umane ca să poată revela oamenilor calea spre Împărăția Sa.

Învierea

Învierea este, așa cum s-a spus, evenimentul axial al religiei creștine, căci „**creștinismul s-a născut din credința Paștilor**”: „**Iar unii dintre noi s-au dus la mormînt și au găsit așa cum spusese-ră femeile, dar pe El nu L-au văzut**” (Luca, XXIV, 25).

Acestea sint cuvintele pe care ucenicii, în drum spre Emaus, le-au adresat chiar Lui, celui Înviat, necunoscutului: „**Dar ei îl rugau stăruitor, zîcînd: Rămîi cu noi, că este spre seară și s-a plecat ziua. Și a intrat să rămînă cu ei. Și, cînd a stat împreună cu ei la masă, Luînd El piinea, a binecuvîntat și, frîgînd, le-a dat lor. Și s-au deschis ochii lor și L-au cunoscut**” (Luca, XXIV, 28-32).

Legătura dintre taina euharistiei și victoria asupra morții este afirmată clar aici. Abia după ce „**luînd piinea, a binecuvîntat și, frîgînd, le-a dat lor**”, ochii celor care îl urmașeră timp de trei ani „**s-au deschis cu adevărat**” și au putut primi Învierea.

În Ioan (VI, 35-41), după minunea înmulțirii piinilor, Iisus se adresează mulțimilor de pe malul Tiberiei: „**Și Iisus le-a zis: Eu sint piinea vieții; cel ce vine la mine nu va flămînzii și cel ce crede în Mine nu va înseta niciodată. Dar am spus vouă că M-ați văzut și nu credeți. Tot ce-Mi da Tatăl va veni la Mine; și pe cel ce vine la Mine nu-l voi scoate afară; pentru că M-am coborît din cer, nu ca să fac voia Mea, ci voia Celui ce M-a trimis pe Mine. Și aceasta este voia Celui ce M-a trimis, ca din toți pe care Mi i-a dat Mie, să nu pierd pe nici unul, ci să-i înviez pe ei în ziua cea de apoi. Că aceasta este voia Tatălui Meu, ca oricine vede pe Fiul și crede în El să aibă viața veșnică și Eu să-l înviez în ziua cea de apoi**”.

Dacă Întruparea și Răscumpărarea sint socotite de creștini cel mai minunat act dumnezeiesc în legătură cu lumea (asemănător cu o nouă Creație), aspectul ontologic al Răscumpărării, completînd aspectul juridic și pe cel sacrificial, este manifestat tocmai în faptul Învierii, care îmbracă ființa omului în lumină și nemurire: „**Căci trebuie ca ființa aceasta stricăcioasă să se îmbrace în nesticăciune, și ființa aceasta muritoare să se îmbrace în nemurire. Iar cînd ființa aceasta stricăcioasă se va îmbrăca în nesticăciune, și ființa aceasta muritoare se va îmbrăca în nemurire, atunci va fi cuvîntul care este scris: Moartea a fost înghițită de biruință. Unde îți este, moarte, biruința ta? Moarte unde îți este boldul?**” (1 Corinteni, XV, 53-55).

AURELIAN CRĂIUȚU

O nouă carte despre politica românească¹

După aproape 7 ani de la căderea regimului comunist, în decembrie 1989, România continuă să fie o apariție discretă în comunitatea științifică internațională. Studiile serioase despre politica românească sînt rare (de vină este, în primul rînd, lipsa unei tradiții academice interne), iar în anumite cazuri ele se concentrează asupra unor fenomene cu caracter senzational, evitînd o analiză mai profundă a structurilor politice post-decembriște. A apărut astfel mitul „excepționalismului” românesc, care, în opinia mea, nu face totuși decît să ridice o inutilă barieră în calea înțelegerii în profunzime a caracteristicilor controversatului regim instalat la 22 decembrie 1989.

Cea mai recentă carte a lui Tom Gallagher, profesor de științe politice la Universitatea Bradford din Marea Britanie, este o analiză a cauzelor care, în opinia sa, au împiedicat realizarea idealurilor revoluției din decembrie 1989. În centrul cărții se află relațiile interetnice din Transilvania, iar teza centrală a volumului o reprezintă continuitatea dintre structurile politice de dinainte și după 1989 – sau, mai exact, tranziția incompletă și ratată de la autoritarism la democrație. În opinia lui Gallagher, revoluția din decembrie 1989 a ratat șansa de a impune un regim democratic stabil, cea mai importantă cauză a acestui eșec fiind naționalismul agresiv îmbrățișat de majoritatea actorilor politici români după 1989.

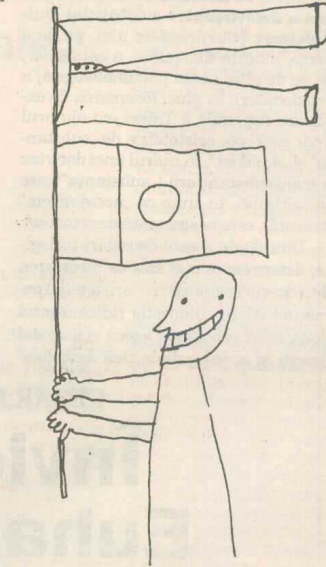
Analizat în perspectivă istorică, notează Gallagher, acesta nu este un fenomen nou, pentru că și democrația interbelică a avut aceleași tare. Autorul englez susține că, în linii mari, cultura politică românească a promovat în mod constant uniformitate etnoculturală în loc de diversitate

etnică. Prin caracterul său represiv și autarhic, dictatura Ceaușescu, spre deosebire de celelalte regimuri comuniste din Ungaria și Polonia, a blocat în mod constant orice încercare de reformă. Rezultatele nu s-au lăsat așteptate: lipsă de familiaritate cu opoziția și contestația politică, lipsa autoguvernării și a descentralizării locale, incapacitatea de dialog și negociere politică, inflexibilitate ideologică și apatie politică. Dacă la toate acestea mai adăugăm atmosfera de suspiciune generalizată și mentalitatea de tipul „noi versus ei”, avem, în linii mari, o imagine minimală corectă a punctului de plecare în decembrie 1989.

Din nefericire, notează Gallagher, multe dintre aceste trăsături au continuat și după căderea regimului comunist. Autorul se referă, printre altele, la faptul că în politica românească personalitățile sînt mai importante

• Tom Gallagher – profesor de Științe politice la Universitatea Bradford – a dedicat o carte politicii românești intitulată *România după Ceaușescu: politicile intoleranței*. Teza centrală a cărții o constituie continuitatea structurilor politice de dinainte și de după 1989. Autorul constată eșecul Revoluției din decembrie și îl pune mai ales pe seama naționalismului elitei politice românești. Rămîne însă greu de acceptat teza lui Tom Gallagher după care naționalismul românesc este mai puternic decît în celelalte țări est-europene.

decît noile instituții democratice, fapt explicat și prin prisma perpetuării unei culturi politice pasive în care participării politice îi revine un loc insignifiant, iar cetățenii se simt incapabili să influențeze deciziile politice. Partidele au un fundament reprezentativ caduc, care a dat naștere la o democrație „cacofonică”, în care sloganele sînt mult mai puternice decît ideile politice, iar competiția pentru resursele limitate tot mai acerbă.

Republica semiprezidențială de astăzi, lipsa domniei legii și a unei adevărate separări a puterilor în stat continuă, în viziunea lui Gallagher, moștenirea paternalismului politic, care a dus în trecut la anihilarea responsabilității individuale și a împiedicat afirmarea unei adevărate opoziții politice. În general, opiniile contra-

re celor afirmate de oficialități sînt adesea discreditate sau privite cu funciară neîncredere; actorii politici se consideră unii pe alții adversari ideologici incompatibili între care compromisurile pozitive și negocierile rezonabile nu sînt cu putință. Nu în ultimul rînd, liderii și reprezentanții politici nu sînt responsabili prin prestația lor politică față de alegătorii lor; voturile sînt acordate nu în urma

unei analize serioase, ci în virtutea unor impulsuri emoționale, care nu țin adesea cont de realitate și-i fac pe alegători vulnerabili celor mai ordinar manipulări și sloganuri politice.

Așa cum am menționat anterior, Gallagher atribuie toate aceste limite cărții naționaliste jucate de majoritatea actorilor politici în arena românească. Trebuie recunoscut faptul că, la prima vedere, dată fiind prezența naționalistilor extremiști în guvernul actual, aceasta este o explicație greu de respins. Cu toate acestea, însă, îmi este dificil să accept ipoteza potrivit căreia elitele politice românești recurg la cartea naționalismului mai presus de toate, după cum îmi este la fel de greu să fiu de acord cu cealaltă ipoteză a profesorului englez, și anume că naționalismul este mai puternic în România decît în celelalte țări est-europene. Gallagher are însă mai multă dreptate atunci cînd recunoaște printre rînduri că pericolul cel mai important pentru România de astăzi nu este atît întoarcerea la comunism în sine, cît apariția unei nemiloase Realpolitik și consolidarea unui regim oligarhic, care va genera corupție generalizată și mari inegalități economice.

Comparațiile pe care Gallagher le face între România și Rusia sau America Latină merită o considerație aparte. România pare a adopta o politică nu foarte diferită de aceea care poate fi văzută în anumite părți ale Americii Latine, notează autorul, care continuă prin a reliefa existența unor grave tensiuni sociale, a unui proletariat dezrădăcinat, a unor instituții politice care funcționează haotic și a unei opoziții neunită. Toate acestea se regăsesc, e adevărat, și în cazul românesc, fapt care nu poate justifica în nici un caz, totuși, concluzia lui Gallagher, potrivit căreia România riscă să fie atrasă într-un ciclu pervers de lovituri militare pe fondul unor guverne civile impotente. În pofida faptului că serviciile secrete sînt și astăzi în mare parte independente de controlul societății civile în România, cred că predicția autorului trebuie nuanțată.

La fel de controversată este și cealaltă paralelă cu Rusia. Gallagher

non-guvernamentale (ONG) și mass-media, precum și administrațiile locale și centrale. Prin program numit „Democrație” PHARE asigură și cofinanțare, în colaborare cu ONG, sprijinind introducerea procedurilor și practicilor democratice pluraliste și aplicarea legii. Programul pune accent și pe cooperarea regională, canalizînd asistența pe proiecte cu obiective multiple, destinate mai multor beneficiari, cum ar fi, de pildă, proiecte care combină elaborarea politicilor de dezvoltare a infrastructurii cu protecția mediului și promovarea schimburilor interregionale. Din 1994, PHARE și-a rezervat un buget special destinat sprijinirii cooperării interstatale, respectiv între statele partenere ale PHARE și statele membre ale UE.

Programul PHARE tinde să se concentreze pe un număr limitat de programe care răspund solicitărilor țărilor beneficiare. În 1990, bugetul alocat de PHARE a fost de 500 milioane ECU, ajungînd în 1995 la aprox. un miliard de ECU. Bugetele cumulate între 1990 și 1994 s-au ridicat la 4,2 miliarde ECU și au constat din ajutoare nerambursabile, care, în primii ani, au fost folosite pentru transferul de asistență tehnică și pentru instruire profesională, fără a exclude însă și alte

JORIS DECLERCK

Relațiile Uniunii Europene cu țările asociate din Europa Centrală

PHARE

Principalul instrument de cooperare tehnico-financiară al CE este Programul PHARE, care a devenit operațional în ianuarie 1990 în Polonia și Ungaria, fiind ulterior extins, pentru a include toate țările în tranziție din centrul Europei. PHARE are scopul de a sprijini procesul de restructurare economică din țările din această zonă, de a încuraja schimbările necesare într-o economie de piață și de a promova inițiativa particulară. Se au vedere și aspecte de ordin social, legate de construirea „societății civile” și a democrației, pe care le implică aceste reforme. De

la Consiliul European de la Copenhaga, Programul PHARE devine tot mai mult un instrument de finanțare pe termen mediu, destinat sprijinirii strategiei de pregătire a integrării statelor asociate în UE. PHARE sprijină procesul de reformă a politicilor și de creare a „infrastructurii” materiale și umane, necesară funcționării unei economii moderne. Prioritățile Programului PHARE includ politica socială, fiscală, privatizarea, reforma funciară, protecția mediului, securitatea nucleară și reformele din sectoarele energie, telecomunicații și transport. Transformarea rolului statului implică o serie de noi parteneri instituționali și agenți economici, inclusiv Camere de Comerț, sindicate, organizații

afirmă că ortodoxia, autocrația și naționalismul agresiv sînt elemente care unesc România și Rusia, trăgînd în final concluzia că aceste două țări nu sînt compatibile cu valorile societăților occidentale (între altele, raționalitatea, autonomia, pluralismul valorilor și cel politic)². Cel puțin în ceea ce privește România, aceasta este o generalizare grăbită, care nu ține cont de faptul că pînă și actualii lideri (ca să nu mai vorbim de reprezentanții opoziției democratice), în pofida cronicelor lor ezitări între Est și Vest, au adoptat retorica integrării europene, fiind forțați să o pună treptat în practică. A ignora diferențele dintre mesianismul politic aflat la baza politicii de la Moscova și oportunismul politic al liderilor de la București este, în opinia mea, un *faux pas* în argumentul lui Gallagher, care trebuie amendat ca atare. În sfîrșit, în discuția despre „slaba” tradiție liberală românească ar fi trebuit menționate, totuși, numele lui Eugen Lovinescu și Ștefan Zeletin, care s-au pronunțat ferm în favoarea pricipiilor liberalismului occidental.

Autorul adoptă de asemenea o poziție particulară în privința naționalismului, trecînd cu privirea peste cîteva dintre recente dezvoltări teoretice pe linia naționalismului liberal (al cărui cadru teoretic a fost schițat recent de Yael Tamir într-o carte ce a fost bine primită de întreaga comunitate științifică³). Cititorul avisat nu va găsi de asemenea o minimă perspectivă asupra antecedentelor liberal-naționaliste pe linia Masaryk, care au avut un rol însemnat în istoria intelectuală a centrului și estului Europei. Afirmarea autorului potrivit căreia apariția naționalismului în prima jumătate a secolului al 19-lea s-ar fi datorat unor personaje secundare ignoră profilul intelectual al unor gînditori profunzi de talia lui Herder sau Mazzini. Scopul meu nu este (evident) acela de a justifica aici cu orice preț naționalismul, ci de a sugera complexitatea și potențiala sa compatibilitate cu democrația și liberalismul.

Principala limită a cărții, totuși, rezidă în faptul că accentul exclusiv pus pe continuitate și „politica intoleranței” (etnice) nu-i permite autorului să explice noi dezvoltări și fenomene care n-au întârziat să apară în climatul – e drept – incert și confuz din ultimii ani, sau care se vor face simțite probabil în viitorul apropiat⁴. A privi procesul complicat al tranziției doar prin prisma relațiilor interetnice îmi pare a fi un demers ineficient și autolimitativ, la fel cum a căuta condiții absolute (și inflexibile) ale democrației nu este o strategie foarte utilă⁵. Nu este în intenția mea aici de a contesta importanța relațiilor interetnice⁶ în procesul atît de sinuos și confuz

domenii. Pentru a contribui mai mult la programele de sprijinire a investiției, PHARE a cooperat cu Banca Europeană de Investiții, cu Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare și cu alte instituții financiare. În iunie 1993, Consiliul European de la Copenhaga a fost de acord ca o parte din fondurile PHARE să fie destinate finanțării investițiilor (cofinanțarea proiectelor de infrastructură), în anumite condiții. La Essen, Consiliul Europei a aprobat ca fondurile cu această destinație să crească la 25%.

PHARE a devenit, în același timp, cel mai cuprinzător instrument financiar aplicat la implementarea Acordurilor Europene și la sprijinirea țărilor asociate în perioada de pregătire a acestora în vederea integrării în UE. Astfel, au fost introduse programele multianuale, iar la întrunirea de la Cannes, din iunie 1995, Consiliul European a fost de acord ca bugetele anuale să crească astfel încît, în 1999, să ajungă la peste 1,6 miliarde ECU.

Acest raport a fost redactat în septembrie 1995.
(Continuare în numărul viitor)

de consolidare (?) a democrației românești; Tom Gallagher ne oferă o sinteză a problemei la care puține lucruri ar mai fi de adăugat aici. Aș dori, însă, să atrag atenția asupra faptului că, alături de naționalism, există subiecte de egală importanță (dar mai puțin senzaționale), care nu au constituit încă obiectul unor studii aprofundate. Am în vedere aici, printre multe altele, sectorul privat și rolul său în consolidarea societății civile și al pluralismului politic, formele (neortodoxe) de corporatism de stat, consecințele politice ale unor legi organice (înainte de toate Legea electorală), rolul incert – dar potențial exploziv – al Curții Constituționale, structura partidelor politice, opțiunea în favoarea unui regim (semi)prezidențial și limitele sale, strategii de protest politic sau cauzele care au împiedicat elitele politice să ajungă la compromisuri rezonabile în timp util.

Spre deosebire de Gallagher, eu cred că România de astăzi nu (mai) este un monolit, că există deja diferențe marcate între generații și regiuni care fac posibilă schimbarea, că mediul internațional poate juca și el un rol pozitiv (în pofida oportunismului elitelor politice) în consolidarea noilor instituții democratice. Problema este că aceste instituții funcționează pervers la ora actuală, pe fondul unui „pluralism polarizat”⁷, existînd riscul cronicizării acestor disfuncțiuni, cu efecte negative asupra încrederii populației în legitimitatea și eficiența noilor instituții. În privința relațiilor interetnice, cîteva studii recente ale lui Virgil Nemoianu (printre alții) au pus în evidență modelul unei surprinzătoare unități în diversitate care s-a clădit de-a lungul timpului în Transilvania, teză care contrazice cîteva dintre afirmațiile lui Gallagher. Nu în ultimul rînd, eu cred că elitele politice învață în general din erorile trecutului și că adversarii de ieri își pot schimba percepțiile reciproce în anumite circumstanțe (a se vedea cazul Americii Latine, de exemplu). Pericolul vine atunci, alături de alți factori, și din perpetuarea mentalității de tip „noi versus ei” sau „învingătorul ia totul” (prevalent în societatea românească de azi), care împiedică dialogul și negocierile politice pragmatice (ceea ce nu înseamnă lipsite de principii). Conform acestei viziuni, democrația instiue un proces de selecție „darwiniană”, în urma căreia democrații convingși ajung treptat să elimine din arena politică elementele nostalgice sau profetii trecutului.

În pofida celor cîteva limite semnalate anterior, Tom Gallagher merită felicitat pentru notabilul său efort analitic de a descifra cîteva dintre dilemele fundamentale ale regimului de la București, care pare a fi democratic, dar care, în adîncime, perpetuează multe dintre tarele trecutului.

NOTE

¹Tom Gallagher, *Romania After Ceausescu: The Politics of Intolerance*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 1995, 267 pg.

²Pentru mai multe detalii, a se vedea Gallagher, *op. cit.*, p. 237.

³Mă refer aici la *Liberal Nationalism*, Princeton: Princeton University Press, 1993.

⁴Aceasta este – recunos – o poziție controversată în măsura în care ea se aseamănă în aparență cu unele dintre strategiile retorice folosite de guvernării actuali. A o respinge însă în totalitate e la fel de riscant precum a te alinia propagandei oficiale.

⁵Pentru o opinie asemănătoare, a se vedea clasicul studiu al lui Dankwart A. Rustow, „Transitions to Democracy: Toward a Dynamic Model”, *Comparative Politics*, Vol. 2, No. 3, April 1970, pg. 337–363. Albert Hirschman susține un punct de vedere asemănător în *A Bias for Hope*, Boulder: Westview Press, 1985, pg. 312–360.

⁶Asupra acestui subiect mi-am exprimat opinia într-un studiu recent, „A Dilemma of Dual Identity: The Democratic Alliance of Hungarians”, publicat în *East European Constitutional Review* (editat de University of Chicago), Vol. 4, No. 2, Spring 1995, pg. 43–49.

⁷Imprumut această sintagmă de la Juan Linz, autor (printre altele) al unei importante sinteze *Crisis, Breakdown and Reequilibrium*, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1978.

Raportul anual privind respectarea drepturilor omului

(6 martie 1996) –
secțiunea România
Departamentul de Stat al SUA

(Urmare din numărul trecut)

Respectarea libertăților civile, inclusiv:

b. Libertatea de asociere și de întrunire

Constituția prevede libertatea de întrunire, iar Guvernul a respectat în general prevederile constituționale și Legea privind întrunirile publice. Legea privind întrunirile publice prevede dreptul cetățenilor de a se întruni în mod pașnic și fără arme, dar stabilește că mitingurile nu trebuie să se interfereze cu alte activități economico-sociale și nu pot fi ținute în apropierea unor instituții cum ar fi spitale, aeroporturi sau zone militare. Organizatorii trebuie să informeze autoritățile locale și poliția înainte de începerea lor. Autoritățile pot interzice o adunare publică, dar trebuie să comunice în scris acest lucru organizatorilor în 48 de ore de la data primirii cererii. Legea interzice organizarea sau participarea la o contrademonstrație ținută în același timp cu o manifestație publică programată.

Legea interzice întrunirilor publice să expună ideologii comuniste, rasiste sau fasciste sau să comită acțiuni contrare ordinii publice sau siguranței naționale. Ea pedepsește demonstrațiile neautorizate sau alte încălcări ale legii prin închisoare și amenzi. Prevederile constituționale și Legea privind libertatea de întruniri au fost în general respectate.

Cetățenii pot forma asociații, inclusiv partide politice, și pot obține pentru acestea statutul legal dovedind adeziunea a cel puțin 251 persoane.

c. Libertatea religioasă

Constituția prevede libertatea religioasă, iar Guvernul nu a împiedicat în general manifestarea convingerilor religioase. Cu toate acestea, cîteva confesiuni protestante au făcut declarații credibile privind hărțuiri exercitate de funcționari de la nivelurile inferioare ale Guvernului, care au împiedicat exercitarea praxilor de cult și încercările de prozelitism, inclusiv prin refuzul de a acorda vize pe termen lung misionarilor străini. Prin decretul din 1948 sînt recunoscute oficial 15 religii, al căror cler poate primi sprijin financiar din partea statului. Secretariatul de stat pentru culte a înregistrat mai mult de 300 de organizații și fundații cu scop religios, în conformitate cu prevederile a două legi din 1924 privind entitățile juridice, acordîndu-le statut juridic și exceptarea de la plata impozitelor pe venit și de la taxele vamale. Înregistrarea oficială a cultelor și organizațiilor se face extrem de încet, din cauza obstacolelor birocratice. Aproximativ 86% din populație aderă la Biserica Ortodoxă Română.

d. Libertatea de a circula în interiorul țării, de a călători în străinătate, de a emigra și de a reveni în țară

Guvernul nu a pus restricții dreptului de a circula în interiorul țării, cu excepția anumitor zone folosite în scopuri militare.

Cetățenii care doresc să schimbe localitatea unde muncesc sau domiciliază nu au de înfruntat nici un obstacol din partea autorităților.

Legea stipulează dreptul cetățenilor de a călători liber în afara granițelor, de a emigra și de a se întoarce în țară. În practică, cetățenii sînt liberi să-și exercite aceste drepturi.

În 1991, România a semnat Convenția din 1951 și Protocolul din 1967 referitor la statutul refugiaților, dar încă nu are o legislație care să le implementeze. În absența acesteia, Guvernul cooperează cu Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (ICNUR) și a înființat comisii, conduse de ministrul Muncii și Protecției Sociale, care să se ocupe de problemele refugiaților și de cele legate de migrație. În primele 6 luni ale anului 1995, 240 de persoane au cerut azil. Între 60.000 și aproape 80.000 de emigranți tranzitează ilegal din țările lumii a treia spre Europa Occidentală prin România. Dintre aceștia, aproximativ 1.600 au fost înregistrați ca solicitanți de azil, din care 70 au fost recunoscuți ca refugiați.

La 31 iulie, un număr de 445 de refugiați și solicitanți de azil depindeau de asistența directă a ICNUR pentru subzistență (hrană, locuință, îmbrăcăminte, asistență medicală), pentru ajutor profesional și pentru învățarea limbii. Alți 300–400 de solicitanți de azil se bazează pe ICNUR pentru asistența juridică, consultații pe probleme sociale și servicii de tranlație. Numai 15 refugiați și solicitanți de azil sînt cazați în unica tabără guvernamentală pentru refugiați.

(Continuare în numărul viitor)

Traducere de Georgeata Ducman

CRONICĂ DE CARTE

DAN C. MIHĂILESCU

Realismul apocaliptic

DAN STANCA, „Aripile arhanghelului Mihail”, Editura Nemira, 192 pagini, 5.000 lei

Onestitate și scandal

Deși a făcut gazetărie la SLAST, Dan Stanca s-a afirmat abia după 1990. Nu atât în ziaristica propriu-zisă, roasă de politică și social (a trecut de la *Tineretul liber la România liberă*), cât în eseistica și jurnalism cultural. Fire lirică, dar impetuoasă la o adică, idealist vulnerabil, dar cu accente colerice pe care le trece repede în scris, el și i-a luat de maeștri pe René Guénon și Vasile Lovinescu, înțind cu voluptăți agresive în apele metafizicii. Împărțit între cruce și sabie, între arcaele Tradiției hermetice și duhul creștin de acasă, între litanie, isihasm și pamflet, el riscă să supere în mai toate părțile. Ortodoxismul totalitar nu-i prea înghețe apetitul eretic pentru cele oculte, iar hermeticii devin mefenții față de prea harnica lumire vituperantă a scriitorului. Profanii îl suspectează de elitarism cu ifose savante, în vreme ce specialiștii îi acuză diletantismul, dacă nu de-a dreptul semidictismul!

În fine, scandalul cel mare provine din adinca, sincera, structurala lui înclinație de dreapta, în sensul conservatismului religios, crezând în metafizica naționalismului cu patos identitar izolaționist, rusofob și americanofob deopotrivă. Lumea subțire de stînga nu scapă ocazie să-l căpăcească pentru „fundamentalism”: într-o zi, Radu Cosașu mi-a spus că Dan Stanca ar trebui să se înscrie în FIS (Frontul islamic din Algeria)! Iar Adriana Bittel, când e *Cronicar*-ul ultimei pagini din *România literară*, nu știu cum face că pică taman pe teribilul dreptism stancian, de-l probezește amar.

Îngrozit de apocalipsa postmodernității în care plutim, Dan Stanca judecă totul (de la aparatul de radio pînă la sectele mondiale, de la New Age și Internet pînă la adulter sau gropile lui Halaicu) în funcție de Numărul Fiarei. Eseul lui „Anti-Patapievic” a devenit deja faimos (salutat de posacii fundamentalisti ori de invidioșii incapabili, dar oripilind întreaga suflare liberalistă și estetică europeană) fiind orice

Ei bine, dacă pînă acum eseistica lui Dan Stanca putea lesne – și pe bună dreptate – să supere, prin monomanie cel puțin, ori să obosească prin redundanță, transferul ideilor în epică este întru totul benefic și captivant. *Aripile arhanghelului Mihail* ne întinde o mînă sigură și curată de prozator (chiar dacă tremurătoare) în linia fantasticului ca „breșă-n real” Bulgakov–Mircea Eliade.

București, loc de blestem

Am senzația că materia epică a năvălit peste autor și l-a înghițit. Că nici el nu se aștepta să-i iasă așa de bine atmosfera, cu pagini demonice de așa intensitate și fibră poetică. *Aripile arhanghelului Mihail* (nici cea mai mică legătură cu legionarismul!) putea fi un roman mare, însă a rămas descentrat, indecis între teza morală, fabulosul metaforic și jocul de malefic, angelism și morbidețe al personajelor. Între eseistica psiho-socială și epicul pur spectaculos. S-a împiedicat singur, ca să nu-și ia zborul. Ca încă o sută de pagini zdravene, care să fi dus la paroxism coșmarul (ca „ipoteză de lucru”, aici era loc pentru un mariaj de genul *Suflete moarte plus Salem's Lot*) și cu o altă valorizare a finalității morale a fantasticului, *Aripile arhanghelului Mihail* dădea clasă prozei noastre de azi.

Dar faptul că te bulversează seducător prima sută de pagini, pentru a te dezumfla după aceea, nu-l face mai puțin interesant. Este cartea unui prozator de-a binelea, cu mari virtualități, inseriabil „realismului apocaliptic”, alături, să zicem, de buceureștenismul grotesc și hîd, încărcat de sarcasm, ferie lexicală, vid moral și sexualism belalieu, de sfîrșit de veac, de cinică locuire a unei lumi de bifli violent, ireversibil de gradată – câteva note care-i învecinează pe Radu Aldulescu, Răsvan Popescu, Caius Dobrescu, Daniel Bănuțescu, Petre Barbu sau Lucian Vasilescu.

Ce-l deosebește net pe Dan Stanca de noua literatură „nemirotică” a topo-

asupra naturii înconjurătoare și o modifică. Nu se nășteau monștri – tocmai aici era ironia! –, nu apăreau făpturi înfricoșătoare, bestiarii pe care imaginația le-ar fi zămislit în clipe de fecunditate necontrolată, apăreau, în schimb, oameni, în neștire, datorită unei geneze bolnave, dezorientate, oameni noi, fără memorie, fără părinți, fără istorie, măști de carne, carcace perfect sudate somatic, produse șablonate, cantitate pură”.

Ei se consideră păduchi, duhurii! „Stăm ascunși – spune unul dintre ei – în mașele pietrei, ale pămîntului, și așteptăm o nație să ne slobozească. Avem nevoie de un popor întreg, cel mai iubit și cel mai chinuit de forțele întinericului și ale luminii, care să-și aplece ochii și să-și buimaci asupra materiei pe care calcă și în sfîrșit s-o aducă la viață. Voi, românii, ați fost aleși pentru această misiune sfîntă”.

E limpede ce roman de atmosferă coșmarescă, între subteranismul lui Sabato și Cărtărescu, ar fi ieșit de aici.

2) Dar estetica morbidului moral-simbolic nu-l ajunge lui Dan Stanca. El aruncă-n pitoresc ideea: lithoromânii, cînd nu se fac șerpi, devin croitori de haine din... păr de pămînt, în vreme ce autorul trage tot fabulosul la persoana întîi. Romanul este, în fond, istoria nebulzii ziaristului Horia Giugaru; ai zice că dilema clasică a pictorului Jonas, solitar/solidar, este astăzi: ficțiune/realitate (v. finalul cărții), unde cea din urmă o întrece, desigur, pe cea dintîi.

Interstițial, Dan Stanca își plasează disperările doctrinare („Care relaxare? Încotro? O criză moral-spirituală mai afurisită ca în Apus nu există! Credeam că numai în comunism te schizofrenizezi” etc., v. p. 76, sau pp. 40, 88, 98, 72, cu o morală a fabulei precum: „Pe fondul acestei stări de spirit resorturile ascunse ale cosmosului au intrat în acțiune și au început să producă subtile dislocări. Dacă a murit era dictaturilor profane social-politice, s-a născut în schimb era dezecilibrului generalizat”). Teoriile cu obraz de Iov ale celui care se simte-n România ca în Etiopia Europei ș.a.m.d. ar necesita ele singure un articol de serioasă hărțuială.

Ca roman al Tranziției, *Aripile arhanghelului Mihail* conține formulări memorabile pentru orice antologie a speciei; a se vedea tulburătoarele descripții sociale de la pp. 13 (feminitatea sindicalistă), 16 (activiștii de la CC al UTC), 99 („mahalaua urcată la bloc”), 180 (pestilențialul cadaveric al Bucureștiului infernal la modul cel mai propriu).

3) După insolitul situației și bagajul de idei sociale, romanul își aduce aminte că este, vorba lui M. Sebastian, „o carte cu oameni vii”, drept care ne

ge, totul se năruie, erau stăpînii lumii și au ajuns niște milogi după dolarii americanilor”), dialoghează cu „maestrul Ion Gheorghe”, de la care află că „numai la daci exista un asemenea ritual de transformare a pietrelor în oameni”, pentru a ajunge, natural, la ospiciu.

Față de Ioana („mă fascina otrava prelinșă din această răutate”), celelalte două femei din triunghiul erotic al eroului, Elis și Maria, sînt simple furtițe de turnesol, una obosind prin superintellectul frigid, cealaltă sterilizînd prin domesticitate. În schimb, bunicul lui Elis (v. pp. 58–59), cel care „dorise cu patimă să scrie o istorie a catastrofelor Bucureștilor”, cu convingerea că „este un loc damnat pe care-l bîntuie nenorocirile”, este, ca și tatăl lui Elis, o cheie de la pivnițele narațiunii.

4) Pentru că de aici încolo intrăm în aburii magiei. București devine capitala răzburării unei legende: a lui Simon Magul, cel umilit în ne-zborul său de Apostolul Pavel (v. p. 68). Nu insist, fiindcă nu mă pricep. Înțeleg doar că o chestie cu dichis, care bate poate departe. Cert e că, urcat cu atare scripete, subiectul, dacă nu cîștigă neapărat, nici nu pierde.

Pînă la urmă, tăria lui Dan Stanca (aparte de forța rezumativă a caracterelor, de care vorbeam) tot în flagelarea lexicală, de profet ultragiatic, rămîne. În pasaje de genul: „n-am mai avut nici un dubiu că lumea, cu mic cu mare, cu ologi, atleți, cu șahiști și electriști, se îndreaptă spre mult dorita pax americana. Dacă nici rușii nu au mai avut putere să întoarcă din drum carul cu plăcinte și microprocesoare, atunci chiar că nu mai putem aștepta decît burta plină, inima goală și tirania supermarketului” (iată proasta distribuție a sindromului „drumul de fier” eminescian!). Sau, încă, la polul opus, de astă dată, al naționalistului disperat de jignire: „Așa a fost întotdeauna. Iraționalul s-a impus cu o ușurință formidabilă în fața argumentelor logice. Dar de unde atîta logică la un popor care face naveta între fuică și isterie? Iar pe drum eventual o escală la halta bășcăliei. Nu de alta, dar ca să ne deosebim de ruși, care prea dramatizează totul pînă la stoarcerea ultimei glande lacrimale”.

Final deschis

Trece timpul; în urmă cu vreo șizeci de ani, V. Voiculescu scria o poveste cu Iisus care face o ciorbă dintr-un bolovan. Ce vremuri idilice! Acum, eroul epic privește o piatră și ea... „începe să se miște, să se dezmoștească, treptat, prindea viață, prindea contur omenesc, centimetru cu centimetru. Întîi a apărut creștetul lunguț, puțin

Vom continua să ne implicăm în Europa

(Urmare din pagina 16)

care ne revine tuturor. Încercarea este aceea de unificare a acestui continent, de ștergere a granițelor depășite lăsate de războiul rece. În cele din urmă, trebuie să devenim parteneri egali, cu responsabilități egale.

Acum cincizeci de ani, când am ieșit din al doilea război mondial, Statele Unite au încheiat o alianță cu caracter permanent cu țările democratice din Europa. Împreună am creat instituții care au conferit Occidentului o jumătate de secol de pace și prosperitate. Această alianță a ținut armatele sovietice în șah. De asemenea, a dus la alianța între Franța și Germania. A integrat Italia și apoi Spania în comunitatea noastră de democrații. A dat economiilor dezmembrate încredere în revenirea lor. Ea rămâne o forță pentru uniunea transatlantică.

Astăzi, scopul nostru este acela de a extinde spre est aceeași structură de valori și instituții care a permis Europei Occidentale să învingă moștenirea sa de conflicte și diviziuni. Aceste instituții, printre care se numără NATO și Uniunea Europeană, nu sînt scopuri în sine. Dimpotrivă, istoria ne învață că ele creează condițiile care permit înflorirea democrației și a pieței libere.

Pentru noile democrații europene, integrarea va aduce o nouă eră. O dată cîștigată lupta pentru independență, ne vedem apți să lucrăm împreună pentru asumarea responsabilităților pe care le împărtășesc națiunile occidentale. Acest lucru îl facem noi acum în Bosnia și îl veți face în final mulți dintre voi ca membri cu drepturi depline ai NATO și ai Uniunii Europene.

Împreună putem construi o securitate durabilă. Putem construi o adevărată piață transatlantică ce va adînci legăturile Americii cu o Europă extinsă. Putem lupta împotriva terorismului, a crimei organizate și a proliferării armelor și putem proteja mediul înconjurător. Putem activa împreună în misiuni de menținere a păcii. Putem vorbi și acționa împreună în sprijinul libertății altora, în întreaga lume, așa cum și dumneavoastră ați fost susținuți în anii îndelungați ai conducerii comuniste.

Nici o țară europeană nu trebuie să mai fie zonă-tampon între marile puteri

Sîntem hotărîți să menținem încrederea națiunilor din această regiune, să deschidem ușa pe care Stalin a închis-o atunci cînd a spus nu Planului Marshall. Nici o națiune din Europa nu trebuie să mai fie vreodată consemnată ca zonă-tampon între marile puteri sau transferată în sfera de influență a unei alte națiuni.

Pentru realizarea acestui țel, președintele Clinton a elaborat o strategie cuprinzătoare pentru securitatea europeană. Ea include o Organizație a Atlanticului de Nord revitalizată, gata să-și asume misiuni și roluri pentru secolul următor. Ea include sprijinirea unei integrări europene mai largi și mai adîncite. Ea include o relație puternică și productivă cu Rusia.

Abordarea președintelui este cuprinzătoare. Este cu bătaie lungă. Și funcționează.

Am început să punem în aplicare această strategie în urmă cu doi ani, cînd președintele Clinton a propus Parteneriatul pentru Pace. Parteneriatul a avut un succes extraordinar. El a stabilit principiul de cooperare care ne a făcut posibil IFOR. Va rămîne o caracteristică permanentă a cooperării pentru securitate în Europa și sîntem hotărîți să îl consolidăm în

continuare.

Săptămîna trecută am vizitat sediul central al NATO din Mons. În clădirea în care odată țările aliate au plănuț să apere Berlinul împotriva atacurilor sovietice, ofițerii ruși lucrează alături de membrii NATO, alături de fostele țări neutre și alături de națiuni din centrul și estul Europei. În sala principală, patruzeci și trei de steaguri flutură în ordine alfabetică, fără alte deosebiri artificiale. Aceasta este viziunea noastră despre înfăptuirea noii Europe.

Pentru unele națiuni, Parteneriatul înseamnă și pregătirea drumului către calitatea de membru al NATO. Extinderea NATO nu este un pas ușor de făcut. Ea presupune cele mai solenne angajamente pe care o națiune le face față de alta. Noii aliați vor deveni membri cu drepturi depline ai NATO, o dată cu toate beneficiile care decurg din aceasta. Dar ei trebuie să fie gata să-și asume toate riscurile, costurile și responsabilitățile în aceeași măsură.

Anul acesta, NATO a intrat în a doua fază a unui proces gradat, deliberat și transparent. NATO a început consultările intensive cu partenerii interesați pentru a hotărî ce au de făcut și ce are NATO de făcut pentru a pregăti extinderea sa. Conform rezultatelor, vom decide pașii următori în luna decembrie. Sîntem decisi să mergem mai departe. NATO a făcut un angajament de primire a unor noi membri și nu trebuie să țină, și nici nu va ține, o veșnicie, noile democrații în sala de așteptare. Lărgirea NATO este în curs de pregătire și se va realiza cu certitudine.

Prin extinderea garanțiilor NATO spre puternicele noi democrații, noi vom extinde zona în care conflictele sînt dezamorsate. Acest lucru va face mai puțin probabil să mai fim vreodată nevoiți să trimitem trupe americane pentru a lupta în această regiune. Extinderea ne va ajuta să ștergem linia de despărțire a războiului rece trasată numai din întimplare acolo unde Armata Roșie s-a oprit în 1945. Proiectul de extindere a constituit și un stimulente pentru fiecare membru potențial să mențină democrația și bunele relații cu țările vecine. În felul acesta, de extinderea NATO vor beneficia în aceeași măsură țările membre și nemembre.

Intr-adevăr, prin încurajarea soluționării pașnice a disputelor între țări ca Ungaria și Slovacia, NATO a devenit deja o forță de prevenire a conflictului în această zonă. Statele Unite și fiecare aliat NATO așteaptă cu nerăbdare ratificarea tratatului de bază între Slovacia și Ungaria și sperăm că Ungaria și România vor ajunge la aceeași înțelegere în curînd.

NATO este punctul nodal al securității europene, dar alte instituții sînt la fel de importante. OSCE este vitală, pentru că adevărată stabilitate depinde de standardele pe care aceasta le promovează: respectul pentru o societate deschisă și pentru domnia legii. Anul acesta, OSCE își va testa noul rol funcțional prin supravegherea alegerilor din Bosnia.

Extinderea Uniunii Europene este la fel de importantă pentru Europa Centrală și de Est ca și extinderea NATO. Ea va rupe ceea ce Lech Walesa a numit „Cortina de mătase”, bariera economică artificială care încă mai desparte Europa între Est și Vest. Standardele pe care le stabilește Uniunea Europeană vor fixa reformele democratice și de piață și vor acorda curajoșilor întreprinzători din această regiune o șansă la competiția din cadrul unei piețe europene unice. Uniunea Europeană trebuie să nu piardă momentul pentru extinderea sa.

Permiteți-mi să fac o subliniere finală importantă privind strategia de integrare. Nu se vor construi noi ziduri de-a lungul continentului. Nu se vor recunoaște împărțiri esențiale în-

tre părțile catolice, ortodoxe și islamice ale Europei. Modul acesta de gîndire a alimentat asasinatelor din fosta Iugoslavie și el nu trebuie să-și găsească loc în Europa pe care noi o construim.

Extinderea instituțiilor occidentale va începe în mod firesc cu cei mai puternici candidați la calitatea de membru – dacă nu începe cu aceștia, ea nu va începe deloc. Dar scopul nostru nu este acela de a ajuta aceste națiuni să „fugă” din centrul sau estul Europei pe cheltuielile vecinilor lor. Cei dinți au obligația de a asigura prin calitatea de membru deschiderea porții pentru ceilalți.

Trebuie să evităm pericolul celor trei Europe

Integrarea Ucrainei este deosebit de importantă pentru stabilitatea și securitatea acestei regiuni. De aceea, noi apreciem participarea Ucrainei în Parteneriatul pentru Pace, dorim ca NATO și Ucraina să construiască o relație puternică și vom participa la o aplicație militară majoră în Ucraina în vara aceasta. Ieri la Kiev am reafirmat angajamentul Americii în privința libertății, independenței și prosperității Ucrainei.

Este de asemenea important ca Rusia să-și ocupe locul ce i se cuvine în noua Europă. Nicăieri nu este mai importantă consolidarea democrației. Eforturile Rusiei pentru reformă sînt mari, dar succesul nu este încă asigurat. Dar noi sprijinim reforma, pentru că, în viitor, de succesul ei va beneficia nu numai poporul rus, ci și Europa și America deopotrivă.

Una dintre problemele centrale ale viitorului Europei va fi relația dintre Rusia și vecinii săi care și-au dobîndit recent independența. Săptămîna trecută ne-am confruntat cu o viziune întunecoasă a viitorului cînd Duma rusească a votat în favoarea reconstituirii URSS. Roata istoriei nu trebuie să se întoarcă. Acum cinci ani, milioane de cetățeni ai fostei Uniuni Sovietice au optat pentru independență în mod liber, iar Statele Unite vor continua să sprijine dreptul și hotărîrea lor de a și-o menține. Îl felicit pe președintele Eltîn pentru respingerea rezoluției Dumei. El, ca și majoritatea rușilor, înțelege că interesul Rusiei este acela de a-i trata pe toți vecinii săi ca parteneri egali și suverani într-o Europă integrată.

Vineri, voi avea o întîlnire cu președintele Eltîn și cu ministrul de Externe Primakov la Moscova. Vom discuta despre interesele noastre comune privind siguranța armelor nucleare și a reactoarelor nucleare în pregătirea întîlnirii la nivel înalt din aprilie în domeniul nuclear. Vom trece în revistă eforturile în privința controlului armelor, inclusiv proiectul nostru de interzicere generală a testelor nucleare.

Erată

În numărul trecut (nr. 14/3-9 aprilie), în textul domnului Pavel Cîmpeanu, „Politică și informare”, din pagina 7, pe coloana a II-a, rîndul 6 de sus, a apărut o eroare pe care trebuie să o rectificăm. Asumîndu-ne responsabilitatea greșelii, precizăm că în loc de „Cu excepția PRM și PSM – sensibil mai pronunțată la ultimul –”, în *electoratul tuturor celorlalte formațiuni primează membrii PCR* trebuie să se citească: „Cu excepția PRM și PSM – sensibil mai pronunțată la ultimul –, în *electoratul tuturor celorlalte formațiuni primează nemembrii PCR*”.

EDITURA NEMIRA C.P. 26-38 București, fax: 781.72.51; tel.: 665.87.95

LAURENT BAYART
VECINII •
O BOMBĂ ÎN PALATUL REGAL
(teatru)

Laurent Bayart
VECINII •
O BOMBĂ ÎN PALATUL REGAL
(Traducere din limba franceză de Constantin Frosin;
64 pagini, 3.000 lei)

Teatrul modern? Construcții absurde, conglomerate argotice, invenții semantice... Binocul de teatru este înlocuit de caleidoscop, în care fragmentele colorate de viață reală se compun și se recompun într-o infinitate de desene simetrice. O lume la plural în care cititorul se identifică – prizonier și orchestrant în același timp – în căutarea unui sens aflat la granița dintre tragedia și comedia existenței pe care o trăim fiecare din noi.

COLECȚIA BABEL

WARREN CHRISTOPHER

Vom continua să ne implicăm în Europa

Cu puțin timp în urmă, pe 20 martie, Warren Christopher, secretarul de stat al SUA, a rostit la Praga, în fața miniștrilor de Externe ai țărilor din Europa Centrală și de Est, un discurs care definește, cu o claritate fără precedent, politica americană față de extinderea NATO și securitatea în Europa.

Cîteva zile mai tîrziu, la București, ambasadorul american Alfred Moses declara că discursul lui Warren Christopher reprezintă cheia politicii americane în regiune.

Europa de Est trebuie să aleagă între intoleranța secesionistă și integrarea democratică

Aș dori să discutăm astăzi despre ce ar trebui să facem pentru a îndeplini promisiunea timpului nostru: o Europă unită de națiuni libere, ce se întinde de la Rusia, în Est, pînă la Oceanul Atlantic, în Vest, avînd încă o dată în inima ei frumoasa capitală a Cehiei. Ieri am parcurs cu avionul distanța de la Kiev la Praga și mi s-a reamintit despre trecutul dureros, plin de agresiuni și schimbări de frontieră, al acestei regiuni. Deosebit am văzut orașe și sate care doar pe parcursul acestui secol au fost rusești, austriece, sovietice, germane, cehoslovace, poloneze, iar acum sînt ucraine, slovace, cehe. Aceste ținuturi de frontieră au fost cîmpuri de bătălie și locuri de înmormîntare pentru marile puteri ale Europei. Aici au început cele două mari războaie ale acestui secol, dar și războiul rece. Iar azi, aici, în această regiune, trebuie să ne confruntăm cu cele mai mari amenințări ale securității Europei. Cu toate acestea, tot aici au avut loc cele mai inspirate victorii ale secolului nostru. Aceste evenimente pline de speranțe își au rădăcinile în istoria acestei regiuni. Ele fac parte dintr-o tradiție care include Constituția Poloniei din 1791, prima constituție scrisă din Europa. Ele merg pînă la Rada ucraineană din 1917, prima voce reprezentativă a unei Ucraine independente. Ele au rădăcini adînci chiar aici, în Praga, unde democrația a înflorit după primul război mondial, în vreme ce în Occident se ridica fascismul și unde flacăra libertății a licărit pentru scurt timp după al doilea război mondial, cînd stalinismul s-a impus din Răsărit. Epoca aceea în Praga a fost descrisă succint de Thomas Masaryk, președinte ales, care credea că „pentru toate neajunsurile ce ar putea fi generate de libertatea politică există un singur remediu: mai multă libertate”. Aceeași epocă a făcut să apară în Cehia o femeie care a învățat să prefăiască libertatea în tinerețe, iar acum o apără ca ambasador al Americii la Națiunile Unite: Madeleine Korbelt.

Albright. Acest spirit democratic a avut de suferit în timpul anilor demoralizatori ai comunismului. Ea a inspirat Primăvara de la Praga și Revoluția de catifea. I-a animat pe mineri și studenți, pe dramaturgi și pe electricieni, de la Zidul Berlinului pînă la zidurile Kremlinului, și le-a insuflat forța de a învinge sistemul despre care unii credeau că nu va putea fi schimbat din interior. Acum, grație unor lideri aleși, ca Václav Klaus și omologii săi, această regiune reprezintă locul în care se petrec cele mai rapide schimbări economice din Euro-

pa. Multe națiuni își rezolvă vechile dispute etnice și teritoriale. Toate au acum adevărată lor șansă de a se bucura de independență și stabilitate în același timp. Toate temerile și speranțele Europei s-au împlinit în fosta Iugoslavie. De la primele împuscături ce au răsunit în Sarajevo pînă la distrugerea orașului Vukovar și la cîmpurile morții din Srebrenica, Europa a rețut cele mai cumplite orori ale primului și celui de-al doilea război mondial. Dar, dacă privim la Bosnia de astăzi, vom observa un lucru fără precedent: soldații din Statele Unite și din Rusia, din Polonia și Lituania, din Republica Cehă și Germania și din alte 26 de țări reunite laolaltă într-o misiune de pace, justiție și reconciliere. Această largă participare în cadrul IFOR conferă noi valențe Parteneriatului NATO pentru Pace. Ea demonstrează întregii lumi cît de departe au ajuns națiunile din centrul și estul Europei și cît de mult trebuie să contribuie în calitate de parteneri ai noștri la securitatea europeană.

Viitorul Europei va fi configurat într-unul din cele două moduri foarte diferite: fie prin intoleranța secesionistă care a lăsat Bosnia în ruine, fie prin integrarea democratică spre care aspiră cele mai multe națiuni din această regiune. Pentru ca alegerea cea mai justă să aibă loc, trebuie să răspundeți unei provocări, Statele

Unite trebuie, la rîndul lor, să răspundă unei provocări, noi toți trebuie să răspundem unei provocări.

Prima provocare este necesitatea asumării de către fiecare națiune din această regiune a responsabilității pentru construirea stabilității din interior. Alegerile libere și piața liberă sînt doar primii pași. Construirea unei adevărate culturi democratice necesită nu numai toleranță, ci și respect pentru drepturile omului și pentru punctele de vedere ale minorităților, precum și voința de a ceda în cazul unor episoade dureroase din trecut. Ea necesită o presă liberă, sindicate libere și o rețea de organizații private care ies de sub controlul guvernului. Totodată, susținerea creșterii economice necesită desăvîrșirea reformelor economice. Ea pretinde privatizare și un cadru legislativ stabil pentru investiții. Ea necesită instituții demne de încredere care să se confrunte eficient cu probleme ca sărăcia, corupția, crima și distrugerea mediului înconjurător.

Această primă încercare revine noii generații din noile democrații, studenților, tinerilor întreprinzători, tinerilor primari, profesorilor tineri care reconstruiesc națiunile lor. Părinții și bunicii lor au luptat ani îndelungați pentru a le oferi această șansă. Avînd puterea de a-și controla destinul, ei au și responsabilitatea de a salvagarda libertatea și de a o folosi cu înțelepciune și justețe pentru binele comun.

America trebuie să rămînă o putere europeană

A doua încercare este pentru Statele Unite: trebuie să continuăm angajarea și conducerea în Europa. Războiul rece poate să s-a sfîrșit, dar conducerea americană încă mai are de rezolvat probleme privind pacea, securitatea și democrația transatlantică. Eforturile Americii au ajutat la unificarea pașnică a Germaniei, la retragerea trupelor rusești din Țările Baltice, la decizia Ucrainei de a renunța la armele nucleare, iar acum la încheierea războiului din Bosnia. Există în țara mea izolaționiști care neagă legăturile noastre istorice cu continentul, dar nu-i vom lua în seamă. Lecția principală a acestui secol este că America trebuie să rămînă o putere europeană.

Statele Unite au un interes deosebit în asigurarea succesului noilor democrații în Europa. Ne interesează libertatea voastră pentru că atunci cînd v-ați cîștigat libertatea, noi ne-am eliberat din războiul rece. Ne interesează securitatea voastră pentru că dorim să evităm instabilitatea care a făcut ca cinci milioane de americani să lupte în cele două războaie mondiale din Europa. Ne interesează prosperitatea voastră pentru că propria noastră prosperitate depinde de o Europă deschisă pentru exporturile noastre, pentru investițiile noastre, pentru ideile noastre.

Ne interesează succesul vostru pentru că, sînd aici, în Praga, nu putem să nu ne amintim de istorie. În 1938, cînd Hitler amenința să cucerască Cehoslovacia, mulți americani au văzut agresiunea sa ca pe o problemă europeană. Totuși, nici o țară europeană nu a intervenit în ceea ce Neville Chamberlain a catalogat drept „o dispută dintr-o țară îndepărtată între oameni despre care nu știm nimic”. Lumea a plătit prețul pentru periculoasa miopie.

O jumătate de secol mai tîrziu, războiul din Bosnia amenința pacea și securitatea întregii Europe. Dar din nou Statele Unite împreună cu Europa au făcut posibilă pacea. Președintele Clinton a înțeles că numai America, lider al NATO, ar putea produce o schimbare decisivă.

De aceea ne-am întilnit cu toții pentru pace la Dayton. De aceea am fost în Bosnia la D+45, în a 45-a zi a misiunii de sancțiuni a NATO, și de aceea m-am întilnit cu șefii celor 3 state balcanice în această săptămînă la Geneva. Ieri a fost D+90, și este clar că trupele noastre și-au îndeplinit prima încercare. S-a pus capăt crimelor. Armatele s-au retras. Iar la Geneva părțile au convenit în privința pașilor concreți care trebuie să pregătească drumul pentru următorul nostru test: susținerea alegerilor libere din această vară. Activitatea desfășurată de noi în Geneva pune bazele Grupului de Contact Ministerial de simbătă de la Moscova. Această serie de întilniri demonstrează faptul că mai avem multe de făcut, că trebuie să ne ocupăm de acest proces zile la rînd pentru a realiza o pace durabilă.

Președintele Clinton a elaborat o strategie cuprinzătoare pentru securitatea europeană

În această regiune, Statele Unite vor rămîne lider în sprijinirea democrației și a pieței libere. Asistența americană în Europa Centrală a ajuns deja la un total de 10 miliarde de dolari. Cele douăsprezece fonduri de întreprinderi au capitalizat mii de mici întreprinderi. Am ajutat la rescrierea codurilor comerciale, așa cum am făcut în Lituania, la crearea bursei, în Ungaria, și la pregătirea terenului pentru investițiile străine în toată regiunea. Și sîntem gata să ne asumăm a treia încercare, aceea

(Continuare pe pagina 15)

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista „22” achitînd la redacție (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în

noile noastre conturi

deschise la Banca Comercială Ion Tiriac S.A. București, Str. Doamnei nr. 12:
(pentru dolari în contul 4024009230,
pentru mărci în contul 4024009231,
pentru franci francezi în contul 4024009235,
pentru lire sterline în contul 4024009232,
pentru franci elvețieni în contul 4024009233,
pentru lire italiene în contul 4024009234) sau
(pentru orice fel de valută) trimițînd un cec
(money order) pe adresa: Revista „22”, Calea
Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București,
România.

	1 an	6 luni	3 luni
- Europa	80 \$	40 \$	20 \$
- Europa occidentală:	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
	100 CHF	50 CHF	25 CHF

- Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia 40 \$ 20 \$ 10 \$
- Israel 60 \$ 30 \$ 15 \$
- SUA, Japonia, Australia: 100 \$ 50 \$ 25 \$
sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista „22” anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizată de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Acest număr a apărut cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: GABRIELA ADAMEȘTEANU (redactor-șef); RODICA PALADE (redactor-șef adjuncț); ANDREI CORNEA (publicist comentator); HORĂȚIU PEPINE (publicist comentator); OANA ARMEANU (șef secție social); DIANA TURCONI, IULIAN ANGHEL (social); DAN PERJOVSCHI (grafician); ALEXANDRU CIRIP (secretar tehnic de redacție); RADU DOBÂNDĂ, LUCIAN PIUCĂ (corector); MIRCEA IONESCU (șef serviciu difuzare); CONSTANTIN SATALLA (difuzare); MIHAELA CUCU (publicitate); ANA ISTRATE (șef serviciu financiar-contabilitate). Responsabil de număr: HORĂȚIU PEPINE.

Rubrici permanente: H.-R. PATAPIEVICI (eseu), N.C. MUNTEANU (comentariu politic), ILIE ȘERBĂNESCU (comentariu economic), RALUCA STROE-BRUMĂRIU (Parlament), MARIAN CHIRIAC (săptămîna politică), CEZAR BALTAG, HĂRI KULLER (istoria religiilor), DAN C. MIHĂILESCU (cronică literară), MAGDA CĂRNECI, ERWIN KESSLER (cronică plastică).

Corespondenți: IOAN MUȘLEA (Cluj), DANIEL VIGHI (Timișoara), DINU MIHAIL (Chișinău), ION MIRON DAMIAN (Paris), ADRIAN NICULESCU (Milano).

Consiliul 22: MONICA LOVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHNEA BERINDEI, EMIL HUREZEANU, VLADIMIR TISMĂNEANU, MIHAI ȘORA, GABRIEL ANDREESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI.

Tipărit la FED. Tehnoredactare computerizată: „22”. Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, e-mail: r22@r22.sfos.ro

Manuscrisele nepublicate nu se restituie ISSN-1220-5761